

Nové alternativy volnočasových aktivit dětí a mládeže

Pavla Poulová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla POULOVÁ**
Osobní číslo: **H118246**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Nové trendy ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na definici volného času
- na funkci volného času, zejména výchovnou funkci
- na možnosti pedagogického ovlivňování volného času dětí a mládeže
- na možnosti zážitkové pedagogiky při práci s dětmi a mládeží ve volném čase
- na popis některých nových trendů při trávení volného času dětí a mládeže

Součástí práce bude kvantitativní šetření, jehož cílem bude zjištění preferenčních možností využívání volného času u dětí a mládeže. Dále také návrh jednodenní aktivity s využitím nových trendů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

VYHLÁŠKA č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

ZÁKON č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

HANUŠ, R., a CHYTILOVÁ, L. Zážitkově pedagogické učení. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 192 s. ISBN 9788024728162.

HEŘMANOVÁ, J., a MACEK, M. Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2., aktualiz. a rozš. vyd. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009, 110 s. ISBN 9788086784779.

LUKŠ, J., CHUNDELA, L., a JIRKŮ, P. Metodologie výzkumu účinnosti pedagogického působení ve výchovně vzdělávacím procesu: (otázky obecné metodologie výzkumu a jejich aplikace na předmět technika administrativy na SEŠ). 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav odborného školství, 1981, 176 s. ISBN PK-N-0022.360.

MAŇÁK, J., a ŠVEC, V. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2004, 78 s. ISBN 8073150786.

PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času. 3. vyd. Praha : Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

Pávková, J. et al. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5

PELÁNEK, R. Příručka instruktora zážitkových akcí. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 205 s. ISBN 9788073673536.

SPOUSTA, V. et al. Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času. Brno: MU, 1997. ISBN 80-210-1007-X.

GYMNASION ? časopis pro zážitkovou pedagogiku. Praha: Prázdninová škola Lipnice
Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petr Sýkora, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Lača, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

PAVLA POULOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 14.2.2014

Podpis

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Bakalářská práce se zabývá využitím nových trendů ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže. Teoretická část práce se zaměřuje na analýzu volného času a jeho výchovné zhodnocování. Dále teoretická část obsahuje charakteristiku trendů volnočasových aktivit, pedagogiku volného času a charakteristiku věkových zvláštností.

Součástí bakalářské práce je výzkumné šetření zaměřené na zjištění preferenčních možností využívání volného času u dětí a mládeže. Závěrečná část bakalářské práce obsahuje návrh jednodenní aktivity dětí s využitím nových trendů.

Klíčová slova:

Volný čas, nové trendy, volnočasové aktivity, pedagogika volného času, výchovná práce, výzkum.

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The Bachelor thesis deals with the use of new trends in leisure-time activities for children and youth. The theoretical part of the thesis is focused on the analysis of free time and the educational appreciation. Next, the theoretical part contains the trend's characteristic of leisure-time activities, the leisure education and the characteristic of age oddities.

A component of the Bachelor's thesis is a research, which is focused on identifying preferential possibilities of using free time for children and youth. The final part of the Bachelor thesis contains the proposal of one-day's activity for children with using new trends.

Keywords:

Leisure time, new trends, leisure-time activities, the leisure education, the pedagogical work, a research, the adventure pedagogy.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "Nové alternativy volnočasových aktivit dětí a mládeže" vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Hamrech nad Sázavou dne 14. 4. 2014

Pavla Poulová

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Petrovi Sýkorovi, Ph.D. za odborné vedení, věcné připomínky, rady a metodologickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Také touto cestou děkuji své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytovala po celou dobu studia a především při zpracování této bakalářské práce.

Pavla Poulová

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VOLNÝ ČAS MLÁDEŽE	12
1.1 VOLNÝ ČAS	12
1.2 VÝCHOVA FORMÁLNÍ A NEFORMÁLNÍ	12
1.3 VYTVÁŘENÍ VZTAHU MLADÝCH LIDÍ K VOLNÉMU ČASU A JEHO ČINITELÉ	14
1.4 SOUSTAVA AKTIVIT A ZAŘÍZENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE	15
1.5 VÝZNAM VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	19
2 VÝCHOVNÉ ZHODNOCOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	25
2.1 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	25
2.2 NOVÉ ALTERNATIVY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	26
2.3 VÝZNAM A ZAMĚŘENÍ VÝCHOVNÝCH INSTITUCÍ.....	30
3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU A FORMY PRÁCE	32
3.1 REALIZACE, METODY A CÍLE PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU.....	32
3.2 CHARAKTERISTIKA VĚKOVÝCH ZVLÁŠTNOSTÍ.....	33
3.3 ZÁJMOVÁ ČINNOST JAKO ROZHODUJÍCÍ FORMA PRÁCE	35
3.4 FORMY VÝCHOVNÉ PRÁCE.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ VYBRANÝCH ASPEKTŮ VOLNÉHO ČASU	40
4.1 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	40
4.2 PREZENTACE VÝSLEDKŮ	42
4.3 ZÁVĚRY Z VÝZKUMU.....	47
4.4 NÁVRH VLASTNÍ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	49
4.5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	53
4.6 ZÁVĚR.....	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM TABULEK	59
SEZNAM GRAFŮ	60
SEZNAM PŘÍLOH	61

*„Máme-li děti vychovávat, je třeba, abychom se stali
také dětmi.“*

Martin Luther

ÚVOD

Volný čas je oblastí živě se rozvíjející a současně přinášející řadu problémů. Jak pro teoretický rozbor, tak pro společenskou praxi. Je to téma podnětné a zároveň náročné. Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy, časem očekávání i rizik. Sám o sobě má volný čas, respektive jeho využívání, mimořádný význam především pro děti a mládež, jakožto nejmladší a perspektivní součást dnešní společnosti. Společně s generací dospělých, jejich vzájemným aktivním podílem na tvorbě trávení volného času tak zajišťují kontinuitu a nezbytnou inovaci dalšího vývoje pro další generace.

Život a výchova dnešních dětí a dospívající mládeže probíhá v různých prostředích a obdobích jejich vlastního vývoje. Proto je důležité, aby mladí trávili svůj volný čas efektivně a plnohodnotně. V souvislosti s rozvojem společnosti a technologiemi, je na místě, hledat stále nové možnosti ve využívání volného času dětí a mládeže. Tak, jak trávily děti svůj volných čas například před několika desetiletími, si dnešní mládež nedokáže představit, natož realizovat.

Cílem této bakalářské práce je, na základě prostudované odborné literatury a provedeného výzkumu, zjištění preferenčních možností využívání volného času u dětí a mládeže. Jako dílčí cíl bakalářské práce je řádné zmapování a specifikace volného času, jeho funkce, možnosti pedagogického ovlivňování volného času a popis některých nových trendů při trávení volného času dětí a mládeže.

Téma bakalářské práce „Nové trendy ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže“ si zvolila autorka bakalářské práce z hlediska vlastního zájmu a především vlastní iniciativy při hledání stále nových forem trávení volného času mezi dětmi a mládeží. Sama autorka se aktivně podílí na organizování volného času u dětí a mládeže u dobrovolných spolků.

Volnočasové aktivity mládeže v kraji Vysočina jsou velmi rozmanitou a specifickou oblastí, která vyžaduje spolupráci všech subjektů zainteresovaných do této problematiky. Hlavním cílem je nabídnout dětem a mládeži jako alternativu dostatečné množství využití volného času. Smysluplné využití volného času je totiž nespécifickou primární prevencí sociálně patologických jevů, která má dostatečnou účinnost v dlouhodobém horizontu. Mládež chce být autonomní a nezávislá, ale zároveň chce být informovaným a plnohodnotným partnerem dění v naší společnosti.

Do aktivit ve volném čase pronikají relativně snadno vlivy a důsledky vývoje společnosti i života mladých lidí, jako demografická přeměna lidské společnosti u nás a možnost reagovat na generační, skupinové a individuální zájmy a odlišnost účastníků. To vede k rychlým kvantitativním a kvalitativním proměnám volného času mládeže. Rozšiřují se možnosti pro uplatnění nových přístupů, vytváření nových institucí a nových alternativ trávení volného času.

Volný čas je však také prostorem úskalí a nebezpečí, umožňuje nebo dokonce vyvolává nicnedělání, životní nudu nebo nežádoucí jednání vůči sobě, druhým lidem, majetku či přírodě. Proto je velmi důležité věnovat dětem dostatečnou pozornost a snažit se o to, aby trávením volného času alespoň částečně obohatili svůj vlastní život.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS MLÁDEŽE

1.1 Volný čas

Existuje mnoho definic objasňujících pojem volného času, které se mnohdy velmi liší. Některé definice zdůrazňují ekonomické, jiné kulturní, psychologické, filosofické nebo sociologické východisko k definování pojmu volný čas. Volný čas může působit nežádoucím jednáním vůči sobě, druhým lidem, majetku či přírodě. Je proto třeba nezavírat oči před negativními jevy a přispívat k jejich odstraňování. Do volného času se běžně zahrnují zábava, odpočinek, relaxace, rekreace, dobrovolná činnost, zájmové vzdělávání a další. Děti však nemají dostatek zkušeností, proto potřebují citlivé vedení ve všech oblastech zájmových činností. Je však velmi důležité, aby toto vedení bylo nenásilné, pestré, přitažlivé a jejich účast byla dobrovolná.

Prostředí, ve kterém děti tráví svůj volný čas, je velmi různorodé. Může to být škola, rodina, různé organizace a instituce. Mnoho dětí tráví svůj volný čas v přírodě, na veřejných prostranstvích, na ulici často bez dohledu a zájmu dospělých. Osobně si myslím, že rodiče mohou přispět k nasměrování a orientaci trávení volného času svých dětí. Samozřejmě musíme vzít v úvahu také jejich přání a směr, kterým by se chtěly ubírat. Nemohou však nahradit instituce a zájmové organizace, které nabízejí širokou škálu ve výběru volnočasových aktivit.

Pedagogika volného času je vědní obor, který se zabývá teoretickými a praktickými aspekty výchovy ve volném čase.¹ Chceme-li chápat volný čas jako edukační prostředí, máme na mysli většinou edukaci neformální, která zahrnuje všechny mimoškolní vzdělávací aktivity, zejména odpočinkové a rekreační činnosti, zájmové činnosti, sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti.

1.2 Výchova formální a neformální

Pod pojmem formální výchova se rozumí oblast výchovného působení a systém aktivit na školách nebo ve vzdělávacích zařízeních. Tato výchova probíhá zpravidla v rámci určité

---

¹ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

instituce. Podle typu organizace se definuje do určité míry cíl působení, možnost spolupráce s odborníky, doba a místo setkávání s dětmi. Formální výchova je věkově odstupňována od základního po vysokoškolské vzdělání. Systém českého vzdělávání se v posledních letech výrazně změnil. Do škol přišly školní vzdělávací programy a rámcové vzdělávací programy, vznikají nové klíčové kompetence a průřezová témata. Tento trend se nevyhnul ani střediskům volného času, i zde je povinnost mít vzdělávací program a mít přehled o kompetencích, které chceme u mládeže v rámci jednotlivých činností rozvíjet. Hlavním cílem už není naučit děti uplácat sněhuláka z keramiky, do popředí se dostávají výchovné cíle a rozvoj tzv. měkkých kompetencí, jako je komunikace, schopnost spolupráce a schopnost práce s informacemi. Na výchově dětí v době mimo vyučování se podílí převážně rodina, škola, zařízení působící mimo vyučování a jiné společenské vlivy. Tato zařízení plní funkci výchovně – vzdělávací, zdravotní a sociální. K těmto typům zařízení můžeme řadit školní družiny, kluby, které jsou zaměřeny na aktivity po vyučování a střediska volného času dětí a mládeže. Tento čas, který děti tráví mimo školní instituce, je velice důležitý pro formování hodnot, uspokojování potřeb, upevňování morálních vlastností, ale také příprava na školu a upevňování hygienických a kulturních návyků. Způsob odpočinku, relaxace se odráží ve výsledcích a výkonech každého člověka, ať už v rodinném nebo pracovním životě.² Dalším důležitým úkolem výchovy mimo vyučování je rozvíjení potřeby celoživotního vzdělávání především v souvislosti se zájmovou orientací člověka.³ Úspěšný je ten vychovatel, který má rád děti, dokáže si s nimi vytvořit přátelský vztah a získat si jejich důvěru. Profese vychovatele zahrnuje pedagogické působení v různých typech zařízení. Tato zařízení jsou různorodá především svým obsahem, činnostmi, věkem vychovávaných a funkcemi.

Vychovatelé pracují s dětmi od předškolního věku až po adolescenty či mladé dospělé. Tato oblast výchovy klade důraz na využití odbornosti, respektování práv dítěte, princip dobrovolnosti, zapojení rodičů, vytváření specializace vychovatelů, nových tipů zařízení, vytváření nabídky pro nové aktivity, podněcovat tvořivost a integrace jedinců s handicapem do společnosti. Velice důležitá je také prevence, která slouží ke snižování sociálně patologického chování a jevů ve společnosti.

---

² PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

³ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 2

1.3 Vytváření vztahu mladých lidí k volnému času a jeho činitelé

Vztah mladých lidí k volnému času je velice důležitou složkou v životě jedince. Tento vztah se začíná projevovat již v rodině, která dítě vede určitým směrem, který je s ohledem na jeho schopnosti, dovednosti a zájmy nejvhodnější. Trávení volného času formou odpočinku, rekreace, relaxace, zábavy, se pozitivně odráží ve studijních, pracovních, ale i rodinných vztazích a ve výkonech daného člověka. Hodnotné a trvalé celoživotní zájmy pak pozitivně ovlivňují i partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině.

Naopak nevštipením si určitých návyků, kdy jedinec nemá svého koníčka a nudí se, tak snadněji podlehne negativním vlivům part a asociálních jedinců. To vede k tomu, že v dalším jeho životě nebude mít pevnou životní základnu, na které bude moci stavět další svůj budoucí rozvoj a začleňování se do společnosti. Tento jedinec může mít sklon zejména k šikaně a týrání druhých, ničení prostředí kolem sebe, ale také sklon ke zvýšené kriminální činnosti. Mezi další znaky patří také agresivita, drogová závislost a problémy v sexu.

Činitelé, kteří působí a ovlivňují volný čas dětí a mládeže a samozřejmě celé společnosti, tvoří velice důležitou a různorodou složku. Zájmové vzdělávání, při kterém se rozvíjí kompetence a utváří se osobnost po fyzické i duševní stránce, je jedním z činitelů, který podporuje kvalitnější začlenění do života, včetně uplatnění se v budoucím zaměstnání. První ovlivňování začíná v rodině již v raném dětství. Od malička na dítě působí vliv a výchova rodičů, která se s postupujícím věkem mění. Rodiče chtějí dát dítěti výchovou jen to nejlepší, aby se z jejich malého človíčka stal dospělý jedinec, který bude schopen socializace. Socializací rozumíme osamostatnění, začlenění do dané společnosti, přijetí společenských norem dané společnosti, seberealizaci, mít svůj názor a snažit se ho realizovat. Dalším činitelem ovlivňující osobnost jedince již v dětství je mateřská škola. Hlavním cílem předškolního vzdělávání je vést dítě k rozvoji jeho osobnosti, aby získalo svému věku přirozenou psychickou, fyzickou a sociální zdatnost a základy jednotlivých kompetencí, které využijí ve svém dalším vývoji a vzdělávacím procesu. Velký důraz je kladen na dětské zážitky, prožitky, city, emoce, umění pomoci sobě i druhým a vzájemnou toleranci. V tomto časovém období je velice důležité, aby se vychovatelé chovali k dítěti jako k lidské bytosti s vlastními právy, touhami, potřebami, city a odlišnostmi. Navození bezpečného prostředí se projeví na dalším rozvoji jedince jeho reaktivitou, přirozeností, originalitou a fantazií. Dalším důležitým činitelem, který ovlivňuje názorové myšlení, jsou vzdělávací instituce. Tyto instituce by měly utvářet v člověku odpovědnost, samostatnost,

cílevědomost a připravit jedince na aktivní život v dané společnosti. V dnešní době využívá řada institucí nové alternativní metody výuky. Pod tímto pojmem si představujeme svobodnou, netradiční školu a její snahu zapojit mládež do vyučování formou zábavnou a nenásilnou. Zabývají se vzděláváním, které je odlišné od vzdělávání nabízené státem. Dalším rozdílem je, že tyto instituce jsou často spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání a metodami výuky, učebními obsahy, částečně svými cíli, formami výuky a spoluprací rodiny. Alternativními školami bychom měli chápat všechny školy, které se vyznačují pedagogickou specifičností, kterou se odlišují od ostatních škol. Chtějí měnit a zdokonalovat to, co je již vytvořeno.

Mezi velice důležité činitele patří také vliv médií a komunikačních prvků ve volném čase dětí a mládeže. Samozřejmě mají jak pozitivní, tak negativní vliv na utváření osobnosti mladých lidí a na vyplnění volného času. Z velké části přetváří hodnotovou orientaci mladých lidí. Velmi významný je vliv komunikačních prostředků, výpočetní techniky a internetu. V dnešní době mnoho dětí tráví svůj volný čas převážně u televize, komunikací na veřejných sítích a na internetu. Je smutné, když v zimě nevidíte jediné dítě, které by venku jezdilo z kopce na sáňkách, bruslilo nebo provozovalo jiné zimní aktivity. Tento fakt je způsoben dnešní přemodernizovanou dobou, ve které rodiče nemají pro pracovní vytížení čas na své děti. Vytrácí se způsob trávení volného času formou čtení knih, povídání si o běžných problémech a všedních starostech. Myslím si, že tato forma komunikace jedince s rodiči by pozitivně ovlivnila socializaci jedince, vztahy v rodině, lidskost, upřímnost a také komunikaci slovní. Rodina by působila jako celek, který by fungoval po všech stránkách.

1.4 Soustava aktivit a zařízení volného času mládeže

Mezi zařízení, jejichž existence je dána zákonem č. 561/2004 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů⁴ a vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání⁵ pro volný čas dětí a mládeže, řadíme střediska volného času, školní družiny a školní kluby. Tato zařízení plní výchovnou roli pro děti zaměstnaných rodičů v průběhu školního roku a podle potřeby i o prázdninách. Jejich vychovatelé jsou se žáky v každodenním styku, mají možnost kontaktu s rodiči, mají vhodnou kvalifikaci a jsou členy pedagogické rady

---

⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

a samozřejmě spolupracují s vedením školy a ostatními pedagogy. Činnosti těchto zařízení mají určitý režim, ale na druhou stranu musí vyhovovat zájmům a potřebám dětí. Jedná se především o činnosti rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a částečně zabezpečují přípravu žáků na vyučování. Navzájem se tyto činnosti prolínají a ovlivňují. Výchovné působení je cílevědomá a záměrná činnost vychovatele. Vychovatel v těchto zařízeních podněcuje žáky k samostatnému myšlení a diskuzi. Pojetí práce ve školní družině a klubech zdůrazňuje individuální přístup, respektování jedinců v oblasti potřeb, zájmů, sklonů a schopností věkových charakteristik.⁶

Střediska volného času dětí a mládeže a domy dětí jsou zařízení, která se zaměřují na tyto formy volnočasových aktivit:

- **Pravidelné aktivity jsou** formou, kde se klienti pravidelně scházejí v konkrétních zájmových útvarech, většinou od října do května v daném školním roce. Vychovatelé mají organizované nabídky aktivit, musejí být znalí pedagogických zásad, komunikativní a tvořiví.
- **Příležitostné a nepravidelné činnosti** nabízející trávení volného času i těm, kteří nechtějí být vázáni pravidelností. V těchto činnostech jsou nabízeny krátkodobé i dlouhodobé akce formou výuky, kurzů, školení, akce pro rodiče s dětmi, pro předškoláky, školáky, pro širokou veřejnost, ale také různé kulturní programy, často tematicky zaměřené.
- **Táborové činnosti**, které spočívají v posilování soustředění, zahrnují také celodenní, týdenní, tuzemské, zároveň pobytové akce, doprovázené smysluplným programem zaměřeným na dané cílové skupiny.
- **Osvětová činnost**, která zahrnuje přednášky, besedy, konzultace, propagační akce a programy primární prevence zaměřené na konkrétní danou problematiku formou diskuze, besedy a zážitků.
- **Spontánní činnost** nabízí dětem trávit svůj volný čas v bezpečných prostorách s využitím materiálního vybavení daného zařízení s uplatněním anonymní formy.

---

⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

Tato střediska organizují talentové soutěže, zájmovou činnost, prázdninové tábory, aktivity prováděné na hřištích a hernách apod.. Vychovatelé mají organizovat nabídku aktivit, musí být znalí pedagogických zásad, komunikativní a tvořiví. Mezi ně můžeme zařadit domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností.⁷ Zájmové činnosti dětí a mládeže realizují soustavy školských zařízení a zájmové vzdělávání ve volném čase.

Do těchto soustav patří především tyto instituce:

➤ **Domy dětí a mládeže**

Domy mládeže zajišťují výchovnou péči, ubytování a stravování žákům středních škol. Kromě činností, jako jsou sebeobsluha a příprava na vyučování, je jejich významným úkolem také využívání volného času žáků prostřednictvím realizaci zájmových činností. Dalším zařízením jsou dětské domovy, kam jsou umíst'ovány děti od 3 do 18 let, o které se rodina z nějakého důvodu nemůže, nechce nebo neumí postarat. Snahou vychovatelů je vést děti ve využívání volného času obdobným způsobem, jako děti žijící ve fungujících rodinách.

➤ **Jazykové školy**

Jazykové školy jsou zařízení, která plní funkci zájmového vzdělávání v oblasti cizích jazyků. Kromě nich se podílí na ovlivňování dětí a mládeže různá občanská sdružení, sportovní a tělovýchovné organizace, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, kulturní a osvětová zařízení, ale i církevní a náboženská společenství.

➤ **Národní institut dětí a mládeže MŠMT**

Je organizací MŠMT a plní úkoly plynoucí ze státní politiky zaměřené na mladou generaci. Je především zaměřen na výzkumy, tvorbu metodických materiálů, vzdělávání, disponuje mezinárodními kontakty a zabývá se pořádáním přehlídek a soutěží.

➤ **Střediska pro volný čas dětí a mládeže**

Do středisek pro volný čas dětí a mládeže řadíme nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, která působí jako služby sociální prevence, ve které pracovníci zdarma poskytují dětem a mládeži pomoc v nepříznivých situacích. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež usiluje

---

⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

o zlepšení kvality života dětí a mládeže, která se ocitla v nepříznivé životní situaci nebo jí je ohrožena. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.⁸ Nízkoprahové zařízení je bezpečné místo, kde mohou mladí lidé nejen najít podporu a odbornou pomoc, ale také zábavu a prostor pro vlastní zájmy. V těchto zařízeních pracují vyškolení sociální pracovníci, kteří mladým lidem umožňují si popovídat v přirozeném prostředí nebo dostat odpověď na otázky, které je tíží. Vše v rámci pravidel, která mimo jiné striktně zakazují násilí, užívání alkoholu, tabáku či jiných drog.⁹ Mezi hlavní zásady nízkoprahového zařízení patří zachování důstojnosti jedince, dodržování práv uživatelů, respektování jejich rozhodnutí, podpora seberealizace uživatelů, zachování vzájemného respektu a úcty, zachování mlčenlivosti, anonymity, podpora kompetentnosti uživatelů řešit své životní situace.¹⁰

➤ **Školní družiny a školní kluby**

Tato zařízení jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žáků z několika škol, které mají vlastní vzdělávací program zaměřené na zájmy a potřeby dítěte. Slouží k výchově žáků v době mimo vyučování. V těchto zařízeních probíhá pestrá nabídka zájmových činností.

➤ **Základní umělecké školy**

Základní umělecké školy také patří do sítě škol, účast žáků ve výuce je dobrovolná a uskutečňuje se v mimoškolní době. Nabídka základních uměleckých škol se skládá především z výtvarných, tanečních, literárně-dramatických a hudebních oborů. Jedním z hlavních cílů je i příprava dětí ke studiu na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením. Zaměřují se především na oblast esteticko-výchovnou a zabývají se činnostmi, které u dětí rozvíjejí kreativitu.

➤ **Česká rada dětí a mládeže**

Působí zde již více než deset let a stala se partnerem mnohých spolků, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

---

⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 62.

⁹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 62.

¹⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

➤ **Oddíly Skautů, Pionýrů**

Skautské Pionýrské oddíly představují nezanedbatelné postavení výchovného hnutí u nás. Růst lze přisuzovat i celospolečenskému trendu, kdy rodiče hledají pro své děti kvalitní volnočasové aktivity. Tyto oddíly rozšiřují nabídku volnočasových aktivit, které jsou nabízeny formou dobrodružnou a zajímavou.

➤ **Tělovýchovné jednoty Sokol**

je nejpočetnější občanské sdružení, jehož členové se dobrovolně věnují kulturní činnosti, sportu a pohybovým aktivitám.

➤ **Sportovní kluby (např. hokejový, fotbalový)**

Hlavními činnostmi těchto klubů jsou sportovní činnosti zaměřené na dané odvětví. Slouží jako prostředek pro upevnění a zabezpečení všestranného zdraví člověka, zejména pak dětí a mládeže.

➤ **Školní knihovny**

Školní knihovny hrají velice důležitou roli ve vzdělávacím procesu na školách všech úrovní. Žáci jejich prostřednictvím získávají především informace a materiály, potřebné k jejich studiu. Tyto knihovny usilují o zkvalitnění služeb pro potřeby nejen žáků, ale také učitelů.

1.5 Význam volnočasových aktivit

Pod pojmem rizikové chování rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Podstatou teorie problémového chování je předpoklad, že rizikové chování je výsledkem interakce osobnosti člověka s prostředím, ve kterém žije. Na základě tohoto lze faktory podílející se na genezi rizikového chování členit do pěti systémů – systému biologického, sociálního prostředí, subjektivně vnímaného environmentálního systému a systému osobnostního a chování. Do tohoto rizikového chování můžeme řadit: šikanu a násilí ve školách, vč. agresivního jednání, dále užívání návykových látek, nelátkové závislosti (gambling a další problémy spojené s nezvládnutým využíváním PC atd.), užívání anabolik a steroidů, kriminální jednání, sexuálně-rizikové chování, vandalismus, xenofobii, rasismus, komerční zneužívání dětí, týraní a neuvážlivé jednání dětí atd.

Existence rizikového chování se může projevovat následujícími znaky:

- Chování směřuje proti sobě samému nebo proti skupině.
- Míra rizika se samozřejmě odvíjí od věku, sociální, profesní příslušnosti nebo stálosti lehčí specifické a hraniční poruchy chování jednotlivce.
- Rizikové chování zahrnuje zejména narušení vztahů k sobě, vrstevníkům, příslušníkům rodiny, společnosti atd.
- Rizikové chování je obvykle založeno na agresivních pohnutkách, které mají většinou emocionální povahu.

Do oblasti rizikového chování patří zejména problematika užívání návykových látek (legální i nelegální návykové látky) či jiné sociálně nežádoucí jevy (např. gambling, xenofobie, šikana, týrání a zneužívání dětí, různé formy násilí, problematika sekt atd.

Primární prevence zahrnuje veškeré aktivity s cílem předejít problémům spojených s výskytem sociálně patologických jevů.

Primární prevenci můžeme rozdělit:**➤ Efektivní primární prevence**

Primární prevence v rámci volnočasových aktivit je efektivní, pokud jsou splněny zásady, které umožňují dosažení kvality a efektivity preventivního působení s cílem předcházet problémům a následkům souvisejících se vznikem rizikového chování a dalších sociálně-patologických jevů.

➤ Specifická primární prevencí

Specifickou primární prevencí se rozumí takové aktivity, které se zaměřují na primární prevenci směřující na konkrétní patologické situace, tzn., jedná se o programy zaměřené již specificky na určitou formu sociálně-patologického chování. Přímo se zaměřují na daný problém a snaží se řešit způsob, jak předcházet výskytu určité specifické formy takového rizikového chování. Specifičnost programů je dána nutností zaměřit se na určitou cílovou skupinu, jeví se jako ohroženější či rizikovější, než skupiny jiné.

➤ **Nespecifická primární prevence**

Do nespecifické primární prevence se lze zahrnout veškeré aktivity, které podporují zdravý životní styl. Jedná se o aktivity, které se přizpůsobují daným věkovým skupinám a byly by poskytovány i v případě, že by problém spojený s patologickým chováním neexistoval. Jedná se o aktivity, které se spíše zaměřují na ochranné faktory vzniku rizikového chování. Patří sem zájmové kroužky (jako např. kroužky při školách a školských zařízeních či lidových školách umění), dále sportovní aktivity (na všech úrovních) apod.. Patří sem také programy zaměřené na zlepšení životního stylu. Všechny tyto programy by existovaly a byly žádoucí i v případě, kdyby tzv. rizikové chování neexistovalo, tj. bylo by i v takovém případě smysluplné tyto programy rozvíjet a podporovat. Cílem primární prevence je předejít vzniku sociálně patologických jevů. Dalším cílem programu primární prevence je, aby cílová skupina dokázala uplatnit tyto dovednosti, znalosti a postoje k životu ve svém chování nejen v době realizace programu, ale i v budoucnosti.

Mezi hlavní zásady efektivní primární prevence patří zejména:

➤ **Komplexnost**

Do hlavních zásad primární prevence patří také komplexnost. Různá zájmová sdružení a jejich programy, které jsou stylizovány v zájmových aktivitách, se zaměřují především na problematiku prevence sociálně patologických jevů, ale i na rozvoj sociálních dovedností, kam můžeme zařadit -schopnost čelit tlaku vrstevníků, komunikativní dovednosti, posilování sebevědomí, efektivní řešení problémů, zdraví.

➤ **Kontinuita**

Důraz ve volnočasových aktivitách je především kladen na to, aby jednotlivá témata na sebe navazovala a vzájemně se doplňovala vně aktivit a programu.

➤ **Práce s jedinci**

Jednotlivé aktivity jsou realizovány v různých sociálních skupinách. Tyto skupiny se dále mohou dělit na malé, střední a velké, na společnost, ale i jednotlivce.

➤ **Interaktivita**

Program zahrnuje aktivní účast cílové skupiny s využitím různých forem práce.

➤ **Flexibilita**

Program a činnosti volného času reagují na aktuální potřeby cílových skupin, přizpůsobují se věkových a fyzickým zvláštnostem klientů ale i novým trendům v problematice sociálně patologických jevů.

➤ **Cílenost**

Dané aktivity a zvolené metody jsou přizpůsobeny dané cílové skupině a jejím specifickým potřebám.

Primární prevenci je možné zaměřit vůči specifickým cílovým skupinám rozděleným dle věku na:

➤ **Předškolní věk (3-6 let):**

Cílem primární prevence u dětí v předškolním věku je důležitou složkou upevnit v dětech názor na zdraví, jako důležitou životní hodnotu, kterou je třeba chránit a vyhýbat se nebezpečím. Součástí primární prevence v tomto věku je vytváření zdravých sociálních vztahů odehrávající se mimo rodinu. Tyto programy pro děti předškolního věku spadají především do oblasti nespecifické primární prevence.

➤ **Mladší školní věk (6-12 let)**

Cílem primární prevence v tomto věku je prohlubovat dovednosti, chránit své zdraví a rozvíjet sociální dovednosti. V tomto období je také velice důležité předávat informace o škodlivosti alkoholu a tabáku a dodržování pravidel týkajících se užívání těchto látek.

➤ **Starší školní věk (12-15 let)**

Cílem primární prevence ve starším školním věku je také rozvoj sociálních dovedností související především v navazování kontaktů mimo rodinu, v schopnosti odolávat sociálnímu tlaku, umět řešit konflikty a umět se rozhodovat, apod. V tomto věku je velice důležitá primární prevence především z hlediska programů zaměřených na volnočasové aktivity.

➤ **Mládež (15-18 let)**

Cílem primární prevence tohoto věku je, aby byly podpořeny, normy, hodnoty, zájmy daného jedince, nabídnout pozitivní alternativy trávení volného času a seznámit mládež s možnostmi při řešení obtížných situací.

➤ Dospělá populace

Cílem primární prevence u dospělé populace je podávání informací, zaměřené především na oblast smysluplného využívání volného času u dětí a mládeže.

V rámci primární prevence je zajisté důležitá i teoretická a praktická připravenost realizátora či realizačního týmu. U pracovníků volnočasových aktivit realizujících preventivní programy jsou vyžadovány znalosti a dovednosti z oblasti všeobecné pedagogiky, zážitkové a sociální pedagogiky a praktické dovednosti v práci s danou cílovou skupinou. Taktéž je na místě důležitým faktorem důraz na kontext primární prevence. Preventivní programy z hlediska volnočasových aktivit jsou vytvořeny na základě znalosti specifik a potřeb dané lokality a zahrnující spolupráci s místními komunitami.

Do nich je možné zařadit například oslovení skupiny teenagerů, vytvoření atraktivního zájmového útvaru sportovního zaměření, v němž mohou děti proměnit energii k účelnému využívání volného času. Nové zajímavé volnočasové aktivity se objevují téměř neustále. Při realizaci těchto aktivit bychom měli respektovat a dodržovat několik pravidel, s nimiž je nutno ke každé aktivitě přistupovat.¹¹ Prevenci chápeme jako předcházení určitým problémům a rizikům. Prevence je proces, který je zaměřen především na zdravý životní styl. Prevence ovlivňuje zdraví jedince, utváří zdravý životní styl, duševní a sociální potřeby, je nutné dětem vštěpovat, že zdraví je důležitá hodnota, kterou je třeba chránit a podporovat. Významnou prevencí vzniku patologických jevů je kvalitní výchova ve volném čase. Proto je třeba zaměřit se na organizování volného času dětí a mládeže a věnovat mu pozornost. Způsob trávení volného času má prokazatelnou souvislost s delikventním chováním dítěte. Čím méně rodiče vědí o svém dítěti, jak tráví svůj volný čas, tím je větší pravděpodobnost, že dítě bude více náchylné k sociálně patologickým jevům.

---

¹¹ JIRÁSEK, Ivo. *Zlatý fond her I: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-636-5.

Nové trendy her a programů pro děti jsou především zaměřeny na zvyšování schopností cílové skupiny racionálně se rozhodovat v rizikových situacích. Seznamují se se způsoby a strategiemi při hledání řešení a při rozhodování mezi alternativami. Cílem je podpora dovedností. Tyto hry učí cílovou skupinu, jak se vypořádat s úzkostí a jak zvládat stresové situace např. ve škole, v partě nebo ve vztazích. Osvojení strategií hry vede jednotlivce i skupiny k lepšímu zvládnutí stresu, proaktivnímu zvládnutí problémových situací a k nalézání pozitivních alternativ při konfrontaci se stresovými situacemi. Cílem těchto her a programů je vybavit účastníky dovednostmi a schopnostmi řešit konflikty, naučit děti uvědomovat si osobní hodnoty.

Cílem těchto her je také naučit děti dovednostem, které jsou nezbytné pro stanovení a dosažení zamýšlených cílů. Podporují jednotlivce v osvojení zdravého postoje, kdy rizikové chování je chápáno jako neslučitelné s těmito cíli. Jsou využívány různé typy instruktážních technik a cvičebnic. Tyto kolektivní hry by měly mít promyšlené cíle a učí stanovovat priority daného jedince či kolektivu a měly by jedince či skupinu odměnit.

Mezi další cíle patří rozvíjení pozitivního sebehodnocení a zvyšování sebeúcty, rozvíjení zdatnosti a jedinečnosti. Děti se učí přijímat neúspěchy, poučit se z nich, ale zároveň se naučit vnímat a přijímat úspěchy např. úspěchem je i to, že jedinec dokončí náročný úkol, i když neskončí první. Je důležité, aby tyto aktivity byly zaměřené na zvyšování pozitivního sebehodnocení, které snižují pravděpodobnost vzniku sociálně patologických jevů.¹²

---

¹² MIOVSKÝ, Michal a Pavel BARTÍK. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Vyd. 1. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

2 VÝCHOVNÉ ZHODNOCOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU

2.1 Volnočasové aktivity

Na začátku autorka bakalářské práce zmiňovala, že již v rodině začíná výchova směřovat daného jedince k určitému cíli a představám rodičů. Velký vliv má však i to, v jaké rodině dítě vyrůstá, jaké převládají vztahy, citové a emoční dispozice, ale také důležitou roli hraje motivace dané rodiny. Ta především souvisí s životním stylem dané rodiny. Pokud je rodina sportovně zaměřená, věnují se sportu aktivně a všechn svůj volný čas tráví sportem a předpokladem je, že budou tímto směrem vést i své děti. Tyto děti budou mít do života určitou dávku zodpovědnosti. Avšak tento typ vedení dětí by měl mít své hranice. Je mnoho rodin, které obětovaly své děti nesplněnému snu ze svého mládí. Nejenže dítěti nedopřejí krásné chvíle, které dětství přináší, ale také to často naruší vztahy mezi dětmi a rodiči. Naopak rodina, která své dítě nikam nesměruje, je často vystavováno sociálně patologickým jevům. Je zde větší pravděpodobnost sklonu k alkoholismu, drogové závislosti, part, kriminalitě atd. Avšak mezi těmito dvěma směry by měla být zdravá vyváženost, která by usměrňovala přehnané nároky vůči jedinci, ale zároveň ho směřovala k určité povinnosti, odpovědnosti a motivaci.

Volnočasové aktivity slouží k aktivnímu trávení volného času. Součástí volnočasových aktivit je organizování zážitkových činností, které nabízejí programy založené na zážitcích, dobrodružství, netradičních činnostech. Neméně důležitá je také zpětná vazba. Zážitkové akce napomáhají budovat skupiny a vytvářet pevné sociální vztahy. Tyto akce často poskytují vytržení ze stereotypu, nutí daného jedince aktivně jednat, nést zodpovědnost za sebe i druhé, rozvíjet kompetence pro budoucí život a volbu povolání. Všechny tyto organizace a spolky pozitivně ovlivňují především životní pravidla hry, zahrnují široké spektrum činností, uvědomování si významu kamarádství a opravdových zážitků.

Velice důležitou roli v zážitkových aktivitách hrají pedagogové volného času a nedílnou součástí jsou také samotní účastníci, kteří musejí vyvinout vlastní aktivitu a vytvářet soudržnou skupinu. Bez připraveného smysluplného programu, který je systematický a splňuje zásady efektivní primární prevence, by nebylo dosaženo cíle. Důležité při hrách je prostředí, pestrost a atmosféra daných zážitkových akcí, které jedince ovlivňují v jeho jednání a přemýšlení.

2.2 Nové alternativy volnočasových aktivit

Autorka bakalářské práce se chtěla zaměřit na nové alternativy volnočasových aktivit, které jsou v dnešní době velice atraktivní a vyhledávané různými věkovými kategoriemi. Sama vychovává dvě děti, které rády sportují, vyhledávají adrenalinové činnosti a tráví svůj volný čas aktivně. V dnešní době je čím dál více skupin mladých lidí, kteří vyhledávají adrenalinové aktivity. Tyto adrenalinové sporty jsou stále více oblíbené, protože s rostoucí kvalitou a množstvím bezpečnostní výbavy, riziko klesá. Nastoluje se trend lezení po umělých stěnách, tandemové seskoky padákem atd. Velkou výhodou tohoto trendu je, že adrenalin, o který tu jde, je povolená droga a lidé na ni dokáží být skutečně závislí a tudíž jsou ochotni sáhnout hluboko do kapsy. Někteří lidé mohou považovat tyto adrenalinové sporty za nebezpečné, ale většinou jsou uzpůsobeny všem věkovým kategoriím. Tyto sporty mohou být provozovány na různých místech, např. v přírodě, v hale či dokonce doma. Přístup každého jedince k volnočasovým aktivitám je velice individuální, jakož i prožívání míry adrenalinu z těchto aktivit v životě daného jedince. Ráda bych se zastavila u konkrétních aktivit, které mohou střediska volného času realizovat a nabízet. Vzhledem k tomu, že jsou věci kreativity, dá se v této oblasti vymyslet mnoho. Pro zajímavost jsem vybrala aktivity, které jsou nebo byly realizovány středisky volného času.

Do první skupiny bych zařadila pohybové aktivity, které se dají provozovat v halách a přináší jistou formu adrenalinu např. badminton, bojová umění, bowling, bouldering, florbal, freestyle koloběžky, frisbee, in-line brusle, kin-ball, kriket, minicrosové motorčky rope skipping, skateboarding, snowboarding, zorbing atd.

Druhou skupinou adrenalinových sportů je cirkusová pedagogika, která je v současné době velmi populární záležitostí. Do této kategorie můžu zařadit jednokolky, jumping, chůdy, powerball, skákací boty, slackline.

Do třetí kategorie činností, které mohou jedinci přinášet uspokojení a adrenalin, můžeme řadit aktivitu ve formě tance. Tanec lze prezentovat mnoha způsoby, jako je: break dance, capoeira, electric boogie, funky, hip-hop bubnování, historický šerm, karaoke, muzikály a historický tanec.

Do těchto adrenalinových aktivit lze také řadit estetické, výtvarné a tvořivé aktivity. Tyto aktivity mohou být provázány i s víkendovými akcemi či tábory s prezentací výrobků. Do těchto prací můžeme řadit tvořivé aktivity, jakou jsou: batika, body painting, ubrousková technika, digitální fotografie, drhaná technika a enkaustická malba (malování horkým voskem). Mezi tyto výtvarné techniky patří také grafity. Graffiti je druh výtvarného projevu pracující technikou nanášení barev často ve formě spreje nebo fixy. Graffiti se v současné době vyvinulo až do podoby tzv. streetart, kdy se pomocí sprejů vytvářejí nejrůznější umělecká díla a obrazy, většinou na venkovních plochách. Tento druh umění je velmi oblíbený mezi mládeží, často bývá spojen s životním stylem.

Další volnočasové aktivity, oblíbené v dnešní době a spadající také do kreativních a tvořivých dílen, jsou činnosti, jako je drátkování, paličkování, košíkářství smaltování, korálkové techniky a vitrážové malování. Patří sem také zajímavé činnosti, jako jsou origami, patchwork, pedig, quilling, skleněné dekorované šperky a smalt.

V poslední době se ukazuje zvýšený zájem také o dramatickou výchovu. Mladí lidé mají zájem o to, aby se prezentovali na jevišti a nacvičovali divadelní kusy. Při dramatické výchově lze snadno spojit výtvarnou (příprava kostýmů, kulis), pohybovou (tanec, sportovní prvky) a mluvenou složku.

V dnešní době je velice rozvinutá také technika zaměřená především na počítačové kroužky. Do popředí se dostávají specializovanější činnosti, jakou jsou: logo robotika, liga PC her, modelování z lega, počítačová grafika, RC modely.

Je také čím dál více skupin mladých lidí, kteří vyhledávají adrenalinové aktivity ve formě outdooru. Do této outdoorové kategorie můžeme zařadit např. kin-ball, zorbing, paintball, snowtubing, geocaching atd.

Míčová hra s názvem kin-ball se již dostává svojí popularitou do podvědomí základních a středních škol, pionýrských táborů, pořádají se kin-ballové turnaje a klubová mistrovství.

Pravidla jsou jednoduchá. Hraje se s jedním velkým míčem, jehož průměr je 1,2m. Hrají současně 3 týmy a každý tým má 4 hráče. Princip této hry je takový, aby jej druhý tým na příjmu nechytil a zároveň se míč dotkl země. Naopak tým na příjmu musí zabránit tomu, aby se míč dotkl země. Hrají tři týmy, takže kdo odpaluje balon, musí zavolat barvu

daného týmu, který má balon chytit. Pokud ho tým na příjmu chytí, stává se útočícím týmem, odpaluje míč a volá barvu týmu, který má zase míč chytit. Při této hře se rozvíjí rychlost, vytrvalost, prostorová orientace, síla, taktické a strategické myšlení. Zároveň je zábavná pro všechny věkové kategorie a fair play.¹³

Mezi další adrenalinovou hru se řadí zorbing. I tento sport má mnoho způsobů, jak se dá využít. První z těchto variant je aqua zorbing. Jedná se o koulení, chození po vodě v průhledné jednoplášťové plastové kouli o průměru 2 metry. V této kouli můžeme dělat přemety, kotouly, šlapat vodu, nebo jenom odpočívat a nechat se unášet po hladině. Účinek to má takový, jako byste byli ve Fitness centru.¹⁴

Tento druh zorbingu lze také provádět na sněhu či pevném terénu. Zde se také kutálíte ve dvouvrstvé plastové kouli, která se s vámi koulí dolů z kopce po uzpůsobené dráze zábranami tak, aby se předešlo náhlému vyskočení z trati nebo propíchnutí plastu. V dolní části dráhy jsou zábrany, které kouli chytají.¹⁵

K adrenalinovým sportům patří také hra s názvem paintball. Paintball je podle informačních serverů třetím nejvyhledávanějším adrenalinovým outdoorovým sportem. V této hře je důležitá dobrá fyzická kondice a síla. Na dodržování pravidel v této hře dohlíží organizátor. Paintball se hraje pomocí značkovací pistole, ve které je stlačený vzduch nebo CO₂, které vystřelují kuličky naplněné nezávadným potravinářským barvivem. Principem zásahu kuličky je označení zasaženého hráče. Mezi další výbavu hráče patří paintballová maska, která chrání celý obličej před zásahem. Tato hra se provozuje na pozemcích, které jsou k tomuto sportu uzpůsobené. Hrací hřiště může mít různý charakter ve formě přírodního stylu nebo dobývání pevností nebo vojenský styl. Tato hra se může provozovat jak za denního světla, tak i ve tmě. Cílem v této hře je zneškodnění protivníků, zmocnění se velitele nebo vlajky soupeřícího týmu. Tato hra vtáhne do děje jak mladou, tak i starší generaci.¹⁶

---

¹³ Co je kin-ball. Český svaz Kin-ballu [online]. 2014 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://kin-ball.cz/co-je-kin-ball>

¹⁴ Vodní zorbing [online]. Copyright © 2010. All Rights Reserved. 2010 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://vodnizorbing.cz>

¹⁵ Zorbing [online]. vyd. microsities.cz, 2010 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.zorbing.cz>

¹⁶ Paint-ball: Club Brno [online]. Copyright © 2003 – 2014 Club Brno Paint-ball. Copyright, 2003 - 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.paintball-brno.cz/>

Další zajímavou outdoorovou zábavou je snowtubing. Jedná se o speciální nafukovací člun s úchyty, na kterém se sjíždí speciálně upravené sněhové koryto. Nafukovací člun je pouze pro jednoho jedince. Dá se však jezdit buď v hroznu, nebo zachycení za sebou. O to je to větší dávka adrenalinu. Tohoto zimního sportu se mohou účastnit děti starší 5 let a dospělí.¹⁷

Krásným adrenalinovým sportem je také geocaching. Tato hra je tak trochu internetová, navigační a turistická, jelikož musíte zjišťovat počet kešek na daném území, dále spolupracujete s GPS, kvůli lepší orientaci v terénu a nakonec se vypravíte kešku hledat. Tato hra spočívá v tom, že někdo ukryje schránku s různým obsahem na tajné místo. Dále zveřejní na internetu souřadnice a doplňující informace. Pomocí těchto informací a GPS se tato keška hledá. Po jejím nalezení si mohou účastníci vybrat něco z jejího obsahu, zapíší se do deníčku a mohou přiložit něco svého. Je to zajímavá hra pro děti i dospělé. Nejenže si donesete z hledání kešek drobný předmět, ale podíváte se na mnoho míst v ČR.¹⁸

Zajímavou adrenalinovou hrou jsou také lanová centra. Jedno z neznámějších se nachází na Lipně. Jedná se o překážky v korunách stromů. Tyto překážky jsou připevněny drobnými vruty ve stromech, aby se neomezilo zdraví stromů a jejich růst. V korunách stromů jsme také chráněni před velkým horkem, větrem, deštěm a zároveň trávíme svůj volný čas na čerstvém vzduchu v přírodě. Tyto překážky v korunách stromů mají většinou životnost až 10 let. Součástí této stezky jsou různé didaktické prvky, které obohatí zkušenosti z oblasti přírody, její ochrany a funkce. Samozřejmě mezi outdoorové aktivity patří také programy s netradiční tematikou. Mohou být realizovány buď formou hry v přírodě, nebo hry s různou tematikou, při které se plní mnoho zajímavých úkolů, a každý si při jejich plnění může sáhnout na dno svých sil. Během hry se jedinec naučí spoustu nových dovedností, které bude moci ihned prakticky vyzkoušet. Tyto zajímavé hry začala provozovat řada Domů dětí a mládeže. Tyto aktivity lze plnit formou sportovních, zábavných a týmových programů.

---

¹⁷ Snowtubing. Snowtubing [online]. 2009, ActiveGuide. ActiveGuide, 2009 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.snowtubing.cz>

¹⁸ <http://www.geo> Geocaching. [Http://navigovat.mobilmania.cz/clanky/geocaching-hra-pro-mozek-nohy-a-vasi-gps](http://navigovat.mobilmania.cz/clanky/geocaching-hra-pro-mozek-nohy-a-vasi-gps) [online]. Copyright 2014 Mladá fronta a. s. Copyright 2014 Mladá fronta a. s., 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.geocaching.cz>

Dalším přírodním živlem, ve kterém se dají uvedené sporty provozovat, je vzduch. Do vzdušných sportů bych zařadila seskoky padákem. Absolvovala jsem také seskok z letadla s instruktorem a musím říct, že je to neobyčejný zážitek. Dalším sportem je bungee jumping a let balonem.

2.3 Význam a zaměření výchovných institucí

Základním úkolem výchovných institucí, jako jsou školky, školy, družiny, je nenásilně působit na jedince tak, aby v nich vybudovaly určitý řád, aby uměli rychle a věcně reagovat na dané téma, naučily je samostatnosti a odpovědnosti. Každá příprava jedince, ať už na vyučování, nebo v mladém věku ve školce, se zaměřuje především na výchovu. Pedagogové se řídí školským řádem a tato fáze řízení má funkci plánovací, organizační, realizační a kontrolní. Využívání znalostí osnov, metodik, aplikovaných praktických poznatků, vede ke stálému zkvalitňování činností v oblasti výchovy. Plánovitá a cílevědomá spolupráce pedagogů a vychovatelů má přímý vliv na zkvalitňování výchovných činností.¹⁹

Ideálem výchovy mimo vyučování je výchova jedince s mnohostranně rozvinutými zájmy a jedním hlubokým specializovaným celoživotním zájmem. Výchovné úsilí v této oblasti má velký význam, jelikož se požadovaný zájem u člověka projeví také v úrovni rodinné, v jeho pracovní výkonnosti a pomáhá mu vyrovnat se s náročnými životními situacemi. Tím přispívají k duševní hygieně, navozuje duševní rovnováhu, spokojenost a vyrovnanost. Duševní pohoda má samozřejmě vliv na tělesnou kondici, odolnost a zdatnost člověka. Tělesně i duševně zdravý člověk je pak schopen podávat dobré pracovní výkony, takže racionální využívání volného času má i ekonomický efekt.²⁰

Dnešní mládež navštěvuje především ty organizace, které jsou zaměřené na aktivity mimo vyučování. Těchto organizací je v dnešní době veliké množství. Snaží se o výchovné metody založené na nedirektivních a akčních metodách. Zároveň se zaměřují na povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopností realizovat svou svobodu a autonomii. Děti si vybírají ty volnočasové aktivity, které jsou jim blízké jejich

---

¹⁹ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

²⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

zaměřením. Jsou to například domy dětí a mládeže, nízkoprahová zařízení, střediska pro volný čas dětí a mládeže nebo různé sportovní a zájmové organizace. Každá z těchto organizací nabízí velký výběr atraktivních aktivit pro různé věkové skupiny. Zaměřují se na sportovní aktivity, tvořivé, skládací a slovní hry, virtuální hry, vzdělávací aktivity a samozřejmě dnes velice propagované outdoorové hry.

Nejoblíbenější hry ve volném čase jsou ty, které výchovně působí na daného jedince a podporují jejich tvořivost, originalitu, motivaci v objevování nových herních principů a následné jejich zkoušení. Volnočasové aktivity mládeže musí být nabízeny takovou formou, která akceptuje sociální struktury mladých, tj. přirozené party, do kterých se mladí sdružují, a nabídnou jim prostory pro jejich setkávání, kde se budou cítit svobodně a nebude je nikdo komandovat a organizovat. Tyto organizace se snaží o určitou originalitu, objevování nových herních principů, alternativ, atmosféru a prožitkové impulsy, které budou přitahovat a oslovovat spousty mladých lidí. V dnešní době se výrazným způsobem inovoval přístup k mládeži a vzdělávání vychovatelů v jednotlivých organizacích. Inovace probíhá i v řadě her, ať již sportovních, naučných, přírodovědných, společenských her, jako jsou například beetbox, karaoke, bubnování, geocaching, vodácko-turistické oddíly, postřehové hry, paměťové hry, vědomostní a další vzdělávací aktivity.

3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU A FORMY PRÁCE

3.1 Realizace, metody a cíle pedagogiky volného času

Pedagogika volného času se zabývá potřebou ovlivňovat pedagogicky volný čas nejrůznějších skupin mládeže. Pedagogika volného času klade velký důraz na vztahy mezi pedagogy a mladými lidmi, které vznikají často ze spontánní iniciativy. Je zaměřena na specifické cílové skupiny, na mezigenerační vztahy, vyžaduje spojení a především je produktem společnosti.

Jednu z významných změn v metodách pedagogiky volného času naznačuje německý pedagog M. Lechner. Za základní struktury práce s mladými lidmi ve volném čase považuje prostor a vztahy. Vychází z topografie životního prostoru mladých lidí (fyzického a sociálního) a poukazuje na to, že každý člověk má potřebu místa, ve které by lidé našli prostor pro svoje aktivity.²¹

Pro úspěšné pedagogické působení platí několik pedagogických zásad, do kterých patří souhrn požadavků, pokynů a zkušeností, jejichž respektování vede k efektivitě pedagogického procesu.

K těmto zásadám řadíme:

- **Zásada soustavnosti a cílevědomosti**, určuje záměrné pedagogické působení rozložené do soustavy, které směřují ke stanovenému dlouhodobému cíli.
- **Zásada posloupnosti**, je to postup, kdy pedagog postupuje od známého k neznámému, od jednoduchého ke složitějšímu atd.
- **Zásada aktivity**, pedagog vybírá takové činnosti, které aktivují účastníky zapojit se, musí zde být dodrženo pravidlo dobrovolnosti.
- **Zásada přiměřenosti**, apeluje na pedagoga, aby zohledňoval věk, fyzickou a mentální vyspělost a momentální stav daného jedince.
- **Zásada vyzdvihování kladných rysů osobnosti**, mezi které patří pochvala, uznání a ocenění, zvyšující sebevědomí a jsou nejlepší motivací k další činnosti.²²

---

²¹ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

²² PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 21

Mezi další požadavky, podle kterých lze posuzovat kvalitu výchovného působení jsou:

- **Požadavek pedagogického ovlivňování volného času**
- **Požadavek jednoty a specifčnosti** vyučování a výchovy mimo vyučování
- **Požadavek specifčnosti**
- **Požadavek aktivity**, seberealizace, pestrosti a přitažlivosti, zájmovosti a citlivosti

Pedagogika volného času se zaměřuje především na prevenci nebo zachycení problémů v raných stádiích negativního vývoje. Napomáhá při vytváření vztahů, respektuje věkové a kulturní zvláštnosti cílových skupin. Dále spolupracuje s rodiči a jinými zařízeními pro děti a mládež. Různé organizace mají kvalitní management, technické zajištění a administrativní zázemí.

Ve výchovném působení můžeme vždy najít tři rozměry:

- **Vždy děláme něco** (program, obsah)
- **Vždy to dělám s někým** (osob, mezi nimiž existují vztahy)
- **Vždy to děláme někde** (prostředí fyzické, psychosociální, institucionální)

V pedagogice volného času je důležitá vztahová rovina. Ideálem výchovy mimo vyučování je jedinec s mnohostranně rozvinutými zájmy. Výchovné úsilí v této oblasti má velký význam, který se projeví zejména v rodinné, pracovní oblasti a napomáhá jedinci vyrovnat se s nepříznivými životními situacemi. Tím přispívá k duševní hygieně, navozuje duševní rovnováhu, spokojenost a vyrovnanost. Duševní zdraví má vliv na tělesnou kondici, odolnost a zdatnost člověka.²³

3.2 Charakteristika věkových zvláštností

System českého vzdělávání se v posledních letech výrazně změnil. Do škol přišly školní vzdělávací programy a rámcové vzdělávací programy, objevují se pojmy jako klíčové kompetence a průřezová témata. Tento trend se nevyhnul ani střediskům volného času,

---

²³ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

i zde vznikla povinnost mít zpracován školní vzdělávací program a zabývat se tím, jaké klíčové kompetence chceme u dětí v rámci jednotlivých činností rozvíjet. Hlavním cílem už dávno není naučit děti uplácat sněhuláka z keramiky, do popředí se dostávají výchovné cíle a rozvoj tzv. soft skills (měkkých kompetencí), jako komunikace, schopnost spolupráce, schopnost práce s informacemi.

V každém vývojovém stupni člověka musíme v daném období přistupovat k jedinci individuálním způsobem, ať se jedná o osobní život, pracovní život, ale také při různých zájmových činnostech. Hodnota dítěte může být chápána různým způsobem. Největší důraz je kladen na citovou vazbu s dítětem, ale i na podněty, které děti dospělým lidem poskytují. Významnou roli má i aspekt seberealizace, uspokojení z rodičovské role i vlastního významu pro děti.

V dětském období jsou dětské reakce spontánní. V tomto období má hra v jejich životě významné postavení především jako výchovný prostředek. Hry jsou v období dětství významným prostředkem nenásilného ovlivňování, a tedy výchovného vedení, a přitom i vhodnou příležitostí k poznávání dětí. Mohou působit na rozvoj všech stránek osobnosti a podle svého charakteru ovlivňují biologický, psychický i sociální rozvoj jedince. Podněcují pohybovou aktivitu, umožňují nenásilné získávání zkušeností, nových poznatků, dovedností a rozvíjení schopností. Přinášejí dětem v tomto věku radost, vzrušení, umožňují odreagování napětí a negativních emocí. Podílejí se na utváření charakterových a volných vlastností. Hry mají též významnou roli při socializaci. Učí děti zapojit se do skupiny, podřídit se pravidlům hry a osvojovat si pravidla sociálního soužití.²⁴

Výchovná forma práce sportem v období mladé dospělosti naznačuje, že participace dětí na neformálních i organizovaných formách sportu je ovlivňována dostupností, příležitostmi, podporou rodinných příslušníků, kamarádů, názorových vůdců a nejbližší komunitou a konečně vnímavostí potencionálního dětského účastníka sportovních aktivit. Právě na půdě sportu se výrazně projevují specifika v dimenzích příslušnosti k pohlaví. Vzorec ochrany (tím i omezování) dívek a povzbuzování fyzické samostatnosti hochů je praktikováno během celého období dětství. Dítě si začíná uvědomovat svoji sexuální identitu a tím i formovat vzory chování, které jsou od nich podle pohlaví očekávány. Dívky tak nejsou sice zrazovány od sportovních her, ale jejich čas pro hry a sportovní činnost je

---

²⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

rodičovskou autoritou více usměrňována a kontrolována, než v případě hochů. Tato forma „podmíněného povolení“ neovlivňuje pouze vývoj dovedností malých dívek, ale navíc může omezovat povahu her a neformálních sportovních činností sdílených s přáteli v pozdějším věku. Chlapci v důsledku menší rodičovské kontrole obvykle pronikají do světa fyzické dovednosti a sportovních her už v poměrně mladém věku. Sport je u hochů chápán jako nedílná součást vývoje dozrávání v muže. Nemůžu jednoznačně potvrdit, přímý vztah mezi provozováním sportu a pozitivními socializačními dopady, ale určitě spolu nepochybně souvisí. Postupná sportovní specializace se v dětech pěstuje již od malička. Děti se učí být mnohem více zaujati kvalitním sportovním výkonem a vidinou vítězství, než principy fair play a radosti z pohybu.²⁵

Období starší dospělosti je spojeno s vědomím, že začal proces postupného zhoršování vlastní tělesné i psychické kondice, různých kompetencí i sociálního postavení, a že jde o proces, který je neodvolatelný a nezvratný. Věk 50 let je považován za mezník, který s definitivní platností potvrzuje počátek stárnutí. Tento fakt nutí 50leté lidi změnit názor na život a více si cenit všeho pozitivního, co jim zůstalo zachováno. Posiluje se pocit většího porozumění s lidmi stejného věku, s nimiž je spojují obdobné zkušenosti a budoucí očekávání. Je nutné změnit postoj k vlastnímu životu. Stárnutí se projevuje změnou v pojetí intimity. Potřeba intimity je zaměřena na sdílení, jistotu akceptace a opory. Období starší dospělosti je projevuje v potřebě předávání zkušeností dalším generacím, těšit se z toho, co bylo dosaženo, těšit se z narození vnoučat a následně role prarodiče. Smysl života vychází z životního příběhu stárnoucího člověka. Stárnutí mění postoj ke světu, k jiným lidem a k sobě samému i k vlastnímu jednání.²⁶

3.3 Zájmová činnost jako rozhodující forma práce

Pod pojmem „zájem“ si představujeme z psychologického hlediska zpravidla schopnost trvalejšího zaměření, doprovázenou emocemi, s trvalejším charakterem a soustředění se na určitou činnost.

---

²⁵ SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2004, 206 s. ISBN 80-731-5077-8.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Stimulují myšlení, paměť, vůli a jiné psychické vlastnosti. Lidé se ve svých zájmech velice liší, nejen zaměřením, délkou, hloubkou a intenzitou svých zájmů. Zájmy se postupem času vyvíjejí. Obsah zájmů se diferencuje nejen podle věku, ale i podle náročnosti práce, stupně obecnosti či specializovanosti zájmové činnosti.

V předškolním věku převažuje u dětí zájem o činnost samu. Zájmy v mladším školním věku nejsou ještě rozlišeny, a proto je velice důležité dětem při výběru předkládat činnosti, při kterých se mění nejen prostředí, ale i obsah činnosti. V mladším školním věku se u dětí využívá dychtivosti dětí po něčem novém, nadšení, chuti, které jsou pro tento věk typické. Mladší školní věk objevuje různé zájmové oblasti, ale bývají zpravidla krátkodobé. Těmto potřebám se proto přizpůsobuje náplň nabízených zájmových činností, které mají v dnešní době velice pestrou nabídku činností. S postupujícím věkem se zájmy dětí prohlubují a specializují.

Na tomto základě můžeme pak vést starší děti k uvědomělejšímu výběru specializovanější problematiky. Jde především o zaměření se na rozvíjení, usměrňování zájmů tak, aby jejich zaměření odpovídalo společenským a individuálním potřebám.

Dospívající prožívají své zájmy daleko intenzivněji a věnují jim množství času. Je třeba podněcování, rozvíjení a usměrňování zájmové činnosti, které tvoří jeden z důležitých předpokladů profesní orientace a flexibility.²⁷

Hodnotová zájmová činnost by měla být trvalou součástí života dětí. Je významným prostředkem výchovy všestranně a harmonicky rozvinuté osobnosti. Zájmová činnost poskytuje mnoho podnětů pro rozvoj poznávacích procesů, jako jsou vnímání, paměť, představivost, fantazie, myšlení a řeč. V sociálním rozvoji dětí mají nezastupitelnou úlohu skupiny, které se vytvářejí pro konání různých zájmových činností. Vhodná zájmová činnost v raném dětství a pokračující v dospělosti člověka podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost a zdravou společenskou aktivitu. Zájmová činnost tedy plní funkci výchovnou a vzdělávací.

---

²⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

Velký vliv na formulaci zájmů má také sociální prostředí, zejména přátelé, kamarádi, rodiče nebo jiné autority, např. vedoucí. Zájmy vypovídají o osobnosti a životní dráze člověka. Zájmová činnost se někdy označuje jako koníček (hobby). Jde o úmyslně jinou činnost, než je ta, kterou člověk vykonává v práci. Člověk se věnuje svému hobby ve svém volném čase. Zatímco školní vzdělávání je postaveno na povinnosti, zájmové vzdělávání je dobrovolné, a mělo by účastníkovi dávat svobodu v rozhodování. Všechny tyto zájmové činnosti a vzdělávání se odvíjí od motivace, ať již pozitivní nebo negativní. Principy motivace v této oblasti vychází z pedagogické psychologie.

3.4 Formy výchovné práce

Ve výchově mimo vyučování je velice důležité, aby výchovný pedagog respektoval zvláštnosti jednotlivých výchovných zařízení a jejich zaměření.

Formy výchovné práce lze dělit do několika hledisek:

➤ **Podle počtu účastníků**

- a) Kolektivní činnosti
- b) Individuální činnost

➤ **Podle druhu a obsahu činnosti**

- a) Pracovní
- b) Vzdělávací
- c) Kulturní
- d) Tělovýchovné

➤ **Podle druhu aktivity:**

- a) Buď se žáci podílejí na činnosti v zájmových útvarech, nebo provozují činnost individuálně
- b) Žáci se účastní jako posluchači nebo diváci

➤ **Podle času**

- a) Kolektivní činnosti
- b) Individuální činnost

➤ **Podle organizovanosti**

- a) Organizované činnosti (zájmový útvar)
- b) Neorganizované činnosti (různé činnosti bez ovlivňování vychovatele)

Vzdělávací činnosti se navzájem doplňují a prolínají. Výchovní pedagogové využívají různých forem práce, které rozvíjejí kolektivní jednání, iniciativu, tvořivost, aktivitu a činnost zdokonalující individuální schopnosti a zájmy mládeže.

Názory a přístupy ke společnosti lze vytvářet u dětí nejen ve směru pozitivním, ale také negativním. Rodina se podílí na zaměření dětí v kulturní, tělesné, estetické, sportovní rovině, ale především vštípit dítěti kladný vztah k práci.²⁸

Další formou výchovné práce je sebeedukace. Jedinec je ve výchovně-vzdělávacím procesu sám realizátorem, tvůrcem a iniciátorem. Jedinec si vytváří své postoje, zájmy, je schopen zhodnotit vlastní stupeň rozvoje pro jednotlivé sociální role, sebevýchovou dosahovat výsledků. Samozřejmě mohou nastat situace, kdy jedinec potřebuje pomoc v důsledku skepse, nebo bezradnosti. Jedinec by měl mít možnost se v těchto okamžicích poradit, obrátit se o pomoc a najít řešení.

Důležitou formou výchovné práce je výchova v rámci školní činnosti, která je rozlišena v rámci vyučování, mimoškolních aktivit a také působení školního prostředí. Výchova v rámci vyučování rozvíjí zejména oblast jazykovou, matematickou, životní styl, estetickou, výchovnou, infromatickou a také společenskovední. Činnost zabývající se mimoškolní výchovou může být realizována spoluprací s kulturními institucemi a společenskými organizacemi, ale také působením hromadných sdělovacích prostředků.

Mezi další formu výchovy je působení školního prostředí na jedince. Působí ve vztahu ke škole, společnosti, ke studiu. Všechny formy výchovy se stávají účinnějšími, když se propojují s výchovou mimoškolní.²⁹

---

²⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika: [věda o edukačních procesech]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 495 s. ISBN 80-7178-170-3.

²⁹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ VYBRANÝCH ASPEKTŮ VOLNÉHO ČASU

4.1 Metodologická východiska

Výzkum, cíle a formulace hypotéz

Samotný výzkum využití možností volného času u dětí a mládeže proběhl v období únor až březen 2014.

Cílem kvantitativního výzkumu bylo zjištění preferenčních možností využívání volného času u dětí a mládeže, jakým způsobem děti tráví svůj volný čas, rozsah využívání volnočasových aktivit, a podpora rodiny při výběru aktivit. Dále také návrh jednodenní aktivity s využitím nových alternativ.

V rámci kvantitativního výzkumu byly dále zjišťovány tyto dílčí cíle:

C1 – Jakým způsobem tráví svůj volný čas dívky a chlapci.

C2 – Jaké formy volnočasových aktivit využívají městské děti v porovnání s dětmi z vesnice.

C3 – Zda děti lákají nabídky nových trendů volnočasových aktivit.

C4 – Zda podporují rodiče své děti ve volnočasových aktivitách.

Pro zjištění dílčích cílů byly stanoveny následující hypotézy:

H1: Dívky tráví svůj volný čas v organizované formě více než chlapci.

H2: Děti z města navštěvují organizované volnočasové aktivity častěji než děti z vesnice.

H3: Děti z vesnice více láká nabídka nových trendů ve volnočasových aktivitách než děti z města.

H4: Děti z vesnice jsou podporovány rodiči ve volnočasových aktivitách více než děti z města.

Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor, na kterém byl proveden kvantitativní výzkum, byl tvořen žáky 7. tříd na druhém stupni základních škol v kraji Vysočina. Výběr základních škol, které se do výzkumu zapojily, byl uskutečněn na základě vyhodnocení lokálních, topografických a demografických kritérií tak, aby výzkumný vzorek obsahoval celou škálu podmínek respondentů (město/vesnice, rozdílný sociální status apod.). Pokud jde o pohlaví, soubor tvořily dívky i chlapci ve věkovém rozmezí 12 - 13 let.

Použité metody

Jako výzkumný nástroj byl použit dotazník s otázkami vlastní konstrukce, který sledoval využití volného času dětí a mládeže na 2. stupni základních škol u žáků 7. třídy v kraji Vysočina. Dotazník je strukturovaný, tvořený 9 uzavřenými otázkami s možností několika odpovědí. Dotazování vyplňovali dotazníky v papírové podobě. První otázce dotazníku předcházelo oslovení respondenta a jeho seznámení se základními informacemi, ve kterém byl kladen důraz na anonymitu. Úvod samotný byl zaměřen na představení práce, její účel a na postup správného vyplnění dotazníku.

Dotazník byl rozdělen na dvě části, obecnou a zvláštní. První část se týká obecných charakteristik žáků základních škol 7. tříd, a to především z hlediska věku, bydliště a pohlaví.

Zvláštní část obsahuje otázky, které mají objasnit, jak děti využívají svůj volný čas, zda navštěvují volnočasové aktivity a jaký projevují zájem o nové trendy ve volnočasových aktivitách. Získaná data byla následně využita pro využití nových alternativ v rámci jednodenního zážitkového programu.

Pracovní postup

Výzkumné šetření proběhlo v období únor – březen 2014. Před výzkumem samotným byl proveden předvýzkum na deseti respondentech, zaměřený především na srozumitelnost a jednoznačné chápání otázek. Na základě předvýzkumu byly upraveny formulace některých otázek.

Takto upravený dotazník byl předložen respondentům v papírové podobě osobně do škol. Do jednotlivých škol bylo postupně distribuováno celkem 141 dotazníků, přičemž správně vyplněných dotazníků bylo vráceno 141. Návratnost tedy činila 100 %.

Po ukončení sběru výzkumných dat byla tato data zpracovávána a tříděna s využitím programu Microsoft Office Excel 2010.

4.2 Prezentace výsledků

Výzkumné šetření se skládalo z devíti výzkumných otázek. Výsledky získané dotazníkovým šetření jsou zpracovány do níže uvedených tabulek a grafů.

Tabulka č. 1 - Struktura respondentů dle pohlaví

Pohlaví	Dívka	Chlapec
Počet respondentů	59	82
Relativní četnost	41,8%	58,2%

Tabulka č. 2 - Struktura respondentů dle bydliště

Bydliště	Město	Vesnice
Počet respondentů	51	90
Relativní četnost	36,2%	63,8%

Tabulka č. 3 - Struktura respondentů dle oblíbenosti trávení volnočasových aktivit

Respondenti dle oblíbenosti trávení volného času	Sám	Pouze s kamarády	S kamarády a lektory	Pouze s trenérem
Počet respondentů	8	72	59	2
Relativní četnost	5,7%	51,1%	41,8%	1,4%

Tabulka č. 4 - Struktura respondentů dle způsobu trávení volného času

Způsob trávení volného času	Organizovaně	Neorganizovaně
Počet respondentů	90	51
Relativní četnost	63,8%	36,2%

Tabulka č. 5 - Struktura respondentů dle četnosti navštěvování organizovaných volnočasových aktivit

Četnost	1 den v týdnu	2 dny v týdnu	3 dny v týdnu	více dní v týdnu	žádné nenavštěvuji
Počet respondentů	24	22	11	36	48
Relativní četnost	17,0%	15,6%	7,8%	25,5%	34,0%

Tabulka č. 6 - Struktura respondentů dle zájmu o nové trendy

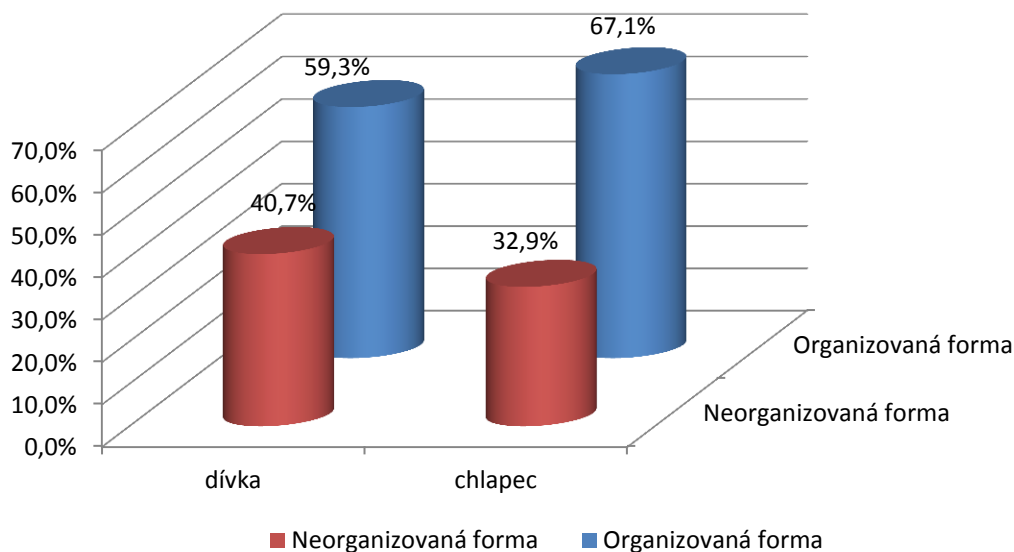
Nové trendy	lákají mě nové věci	neláká mě nic nového
Počet respondentů	130	11
Relativní četnost	92,2%	7,8%

Tabulka č. 7 - Struktura respondentů dle podpory volnočasových aktivit rodiči

Podpora rodičů	Ano, rodiče mi pomáhají při výběru	Ano, rodiče vybírají dle mého názoru	Rodiče nezajímá, jak trávím volný čas
Počet respondentů	118	8	15
Relativní četnost	83,7%	5,7%	10,6%

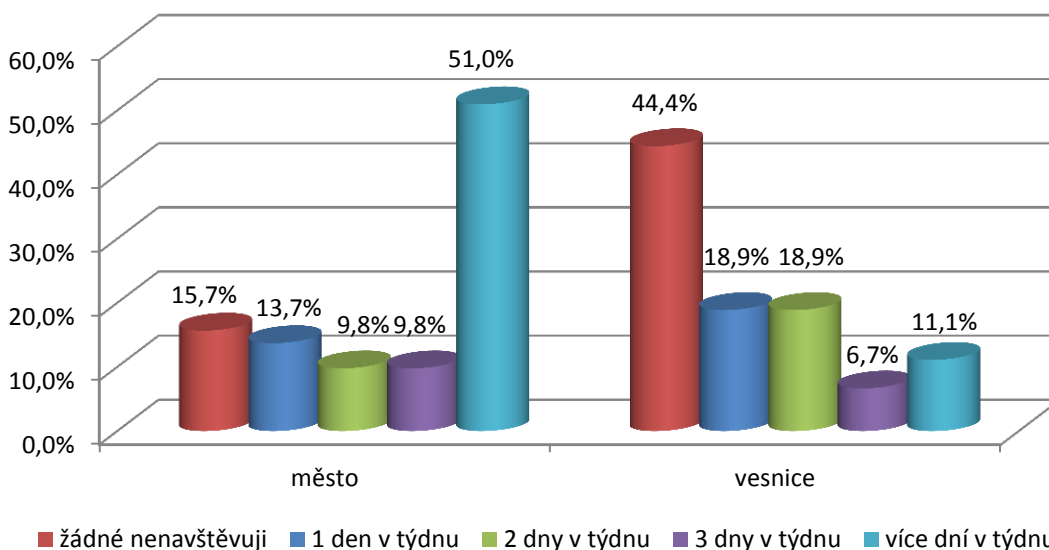
Jak vyplývá z výše uvedených tabulek, v tomto dotazníku bylo osloveno celkem 141 žáků základních škol 7. tříd v kraji Vysočina.

Graf č. 1 – Otázka č. 4 - Jakým způsobem trávíš svůj volný čas?

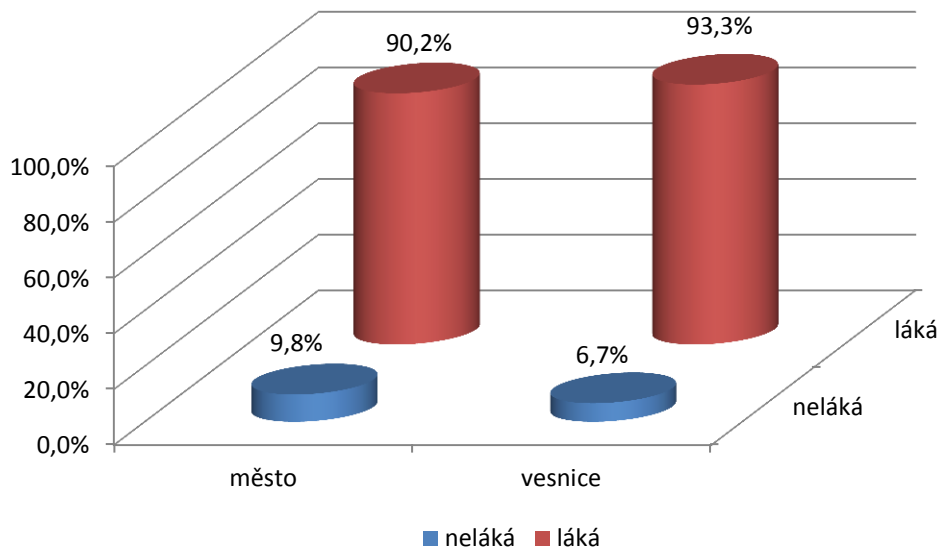
Osloveno bylo 141 dětí základních škol v kraji Vysočina. Z uvedeného grafu vyplývá, že 59,3 % dívek a 67,1 % chlapců také tráví svůj volný čas organizovanou formou. Z tohoto je zřejmé, že chlapci tráví svůj volný čas v organizované formě více než dívky.

Graf č. 2 - Otázka č. 5 - Jak často navštěvuješ organizované volnočasové aktivity?

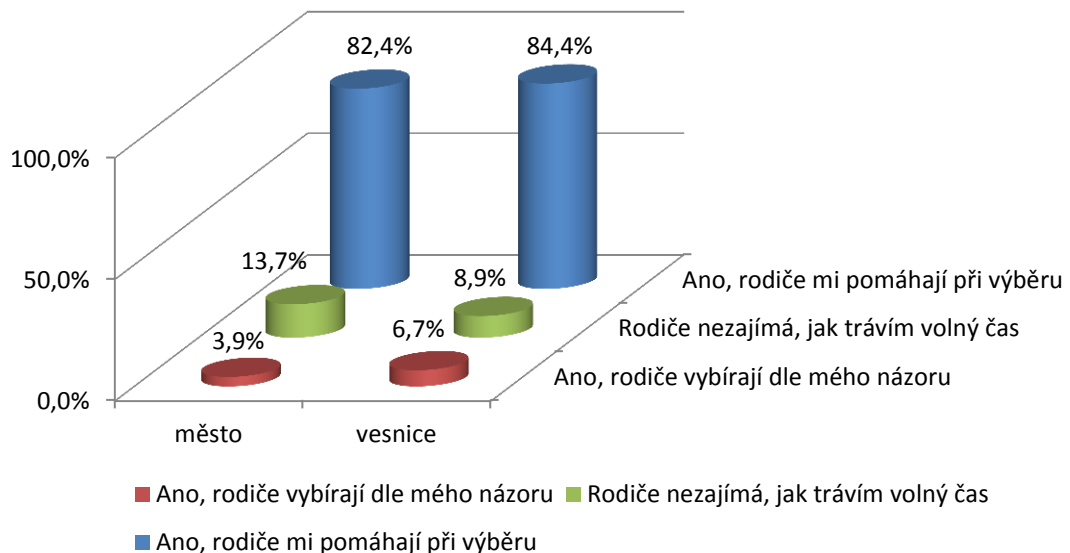
Z tohoto grafu vyplývá, že více než polovina dětí z města (51 %) využívají volnočasových aktivit více dní v týdnu než děti na vesnici (11,1 %). Na druhou stranu volnočasové aktivity nenavštěvuje celkem 15,7 % dětí z města a 44,4 % dětí z vesnice.

Graf č. 3 - Otázka č. 6 - Láká tě nabídka nových trendů ve volnočasových aktivitách?

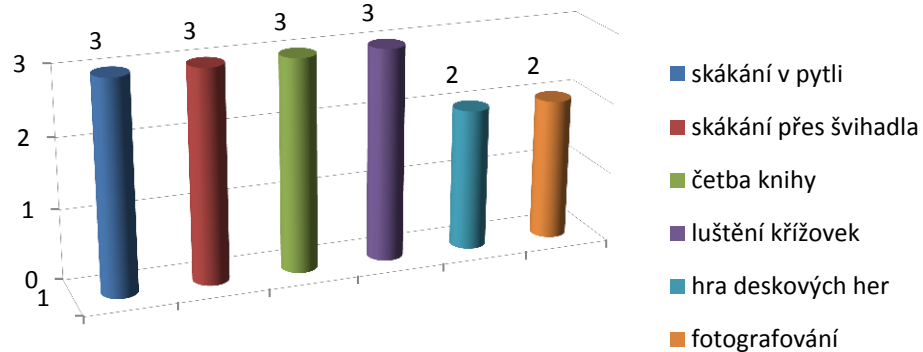
Tak, jak je uvedeno v grafu č. 3, nabídka nových trendů volnočasových aktivit láká 90,2 % dětí z města a 93,3 % dětí z vesnice. Z toho vyplývá, že děti z vesnice nabídka nových trendů volnočasových aktivit láká více.

Graf č. 4 - Otázka č. 9 - Podporují tě ve volnočasových aktivitách rodiče?

Z tohoto grafu vyplývá, že rodiče pomáhají dětem při výběru volnočasových aktivit v 82,4 % dětem z města a v 84,4 % dětem z vesnice. Na pováženou je skutečnost, kdy 13,7 % dětí z města a 8,9 % dětí z vesnice uvedlo, že rodiče nezajímá, jakým způsobem tráví svůj volný čas.

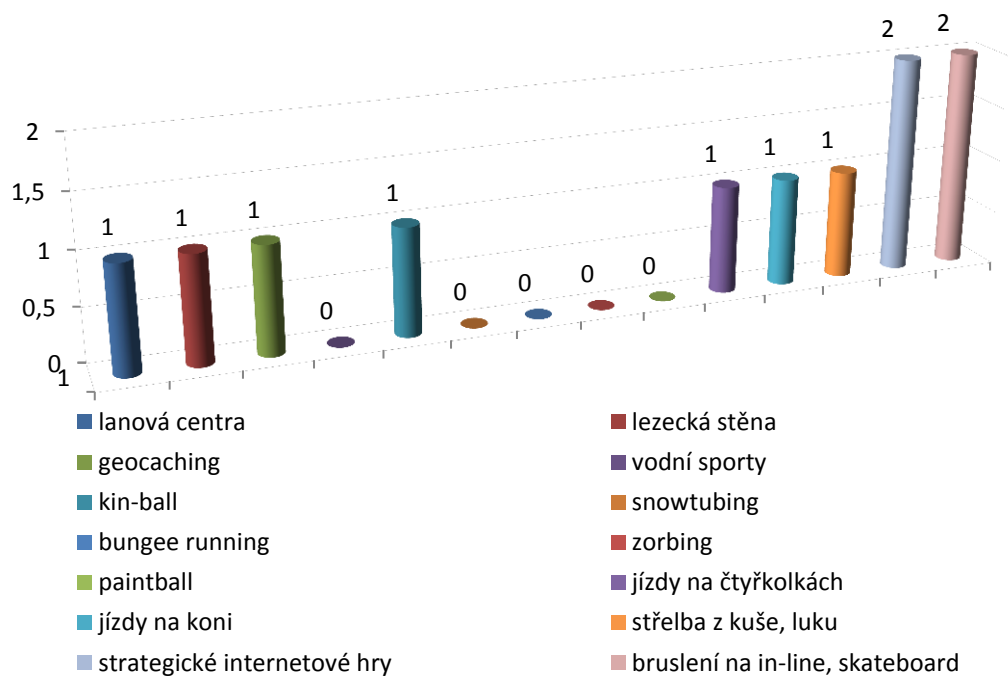
Graf č. 5 - Zajímavost a atraktivnost neadrenalinových volnočasových aktivit

Zajímavost a atraktivnost 0(nezkusil jsem), 1(nejlepší) - 5(nejhorší)

Neadrenalinové volnočasové aktivity, vyjmenované v grafu č. 5, považují děti z hlediska zajímavosti a atraktivnosti za průměrné. Nejsou pro ně ani nejlepší, ani nejhorší. Pro posouzení údajů z dotazníků byl využit medián, jakožto střední hodnota daného vzorku.

Graf č. 6 – Zajímavost a atraktivnost adrenalinových volnočasových aktivit

Zajímavost a atraktivnost 0(nezkusil jsem), 1(nejlepší) - 5(nejhorší)

Adrenalinové volnočasové aktivity, vyjmenované v grafu č. 6, zařazují děti z hlediska zajímavosti a atraktivnosti jako jedny z lepších či nejlepších. A to pouze v případě, kdy některé z těchto aktivit vyzkoušely. Z dotazníků vyplynulo, že některé z adrenalinových volnočasových aktivit děti doposud nevyzkoušely. Pro posouzení údajů z dotazníků byl využit medián, jakožto střední hodnota daného vzorku.

4.3 Závěry z výzkumu

Cílem kvantitativního výzkumu bylo zjištění preferenčních možností využívání volného času u dětí a mládeže, jakým způsobem děti tráví svůj volný čas, rozsah využívání volnočasových aktivit, a podpora rodiny při jejich výběru. Dále také návrh jednodenní aktivity s využitím nových alternativ.

V rámci provedeného výzkumu bylo zjištěno, že děti preferují podle zajímavosti a atraktivnosti především adrenalinové volnočasové aktivity. Mezi nejlepší zařadily děti v rámci hodnocení v dotazníku lanové centrum, lezeckou stěnu, geocaching, kin-ball, jízdu na čtyřkolkách, jízdu na koni a střelbu z kuše a luku. Na druhou stranu volnočasové aktivity neadrenalinového zaměření nejsou pro současné děti a mládež příliš zajímavé a atraktivní. Děti hodnotí aktivity tohoto charakteru jako průměrné.

V rámci kvantitativního výzkumu byly dále zjišťovány 4 dílčí cíle, pro které byly stanoveny již zmiňované hypotézy. Tyto budou nyní, na základě výsledků provedeného výzkumu, potvrzeny či vyvráceny.

H1: Dívky tráví svůj volný čas v organizované formě více než chlapci.

Jak vyplývá z grafu č. 1, svůj volný čas v organizované formě tráví celkem 59,3 % dívek a celkem 67,1 % chlapců. Z toho je zřejmé, že volný čas v organizované formě využívají dívky méně než chlapci.

Hypotéza 1 je vyvrácena.

H2: Děti z města navštěvují organizované volnočasové aktivity častěji než děti z vesnice.

Jak vyplývá z grafu č. 2, organizované volnočasové aktivity více dní v týdnu navštěvuje celkem 51,0 % dětí z města a 11,1 % dětí z vesnice. Na druhou stranu žádné organizované volnočasové aktivity nenavštěvuje celkem 15,7 % dětí z města a 44,4 % dětí z vesnice. Z toho je zřejmé, že děti z města navštěvují organizované volnočasové aktivity častěji než děti z vesnice.

Hypotéza 2 je potvrzena.

H3: Děti z vesnice více láká nabídka nových trendů ve volnočasových aktivitách než děti z města.

Tak jak je uvedeno v grafu č. 3, nabídka nových trendů ve volnočasových aktivitách láká celkem 90,2 % dětí z města a 93,3 % dětí z vesnice. Ostatní děti nové trendy volnočasových aktivit nelákají. Z toho je zřejmé, že děti z vesnice nové trendy ve volnočasových aktivitách lákají více než děti z města.

Hypotéza 3 je potvrzena.

H4: Děti z vesnice jsou podporovány rodiči ve volnočasových aktivitách více než děti z města.

Jak vyplývá z grafu č. 4, dle názoru dětí pomáhají rodiče svým dětem při výběru volnočasových aktivit celkem u 82,4 % dětí z města a 84,4 % dětí z vesnice. Z toho je zřejmé, že děti z vesnice jsou podporovány rodiči ve volnočasových aktivitách více než děti z města. Jak již bylo uvedeno, je na pováženou ta skutečnost, kdy 13,7 % dětí z města a 8,9 % dětí z vesnice uvedlo, že rodiče nezajímá, jakým způsobem tráví svůj volný čas.

Hypotéza 4 je potvrzena.

4.4 Návrh vlastní volnočasové aktivity

Závěrečným cílem praktické části bylo naplánování jednodenní aktivity s využitím novým adrenalinových trendů ve volnočasových aktivitách dětí a mládeže za dodržení pedagogických zásad. Pro zvolení jednodenní aktivity byly využity výsledky provedeného výzkumu, především v oblasti nejzajímavějších dětmi zvolených aktivit. Snahou autorky bakalářské práce je poukázat na možnosti využití různých aktivit s cílem vést děti k odpovědnosti, nejen za sebe, ale i za celou skupinu. Dále v rámci plnění úkolů rozvíjet u dětí motivaci, emoce, radost z pohybu, výhry a v neposlední řadě i rozvoj psychických a fyzických vlastností. Zvolená jednodenní aktivita může být naplánována například formou historického, sportovního, nebo logického zaměření. Plněním stanovených úkolů se děti přibližují vytouženému cíli – ukrytému pokladu.

Za tajemstvím žlutého kufru

Motiv:

- Inspirace knihou od Ursel Schefflor s názvem: *Detektiv Klubko – Tajemství žlutého kufru*³⁰

Cíl:

- Děti musejí získat indicie k odhalení tajemství, které se skrývá ve žlutém kufru.

Cílová skupina:

- Žáci 5. – 7. třídy základní školy

Počet dětí:

- 12 – 30

---

³⁰ SCHEFFLER, Ursel. *Detektiv klubko*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2009, 106 s. ISBN 798-80-253-0845-5.

Harmonogram:

8,30 úvod, uvítání, malá tvořivostní aktivita

- Jmenovky – při příchodu dostane každý nálepku – kde napíše své jméno, poté si jde hrát (volně míče, ringo, švihadla, frisbee ...)

Cíl: seznámit děti, které se neznají

8,45 motivace

- Představení – toho kdo pořádá, dne, motivu – v kostýmech, hudba, flip s popisem děje a akcí
- Rozdělení do družstev – aktivita (pomocí vhozených barevných žetonů)
- Výroba vlastního talismanu (technika smršťovací fólie) – vztahuje se k detektivní činnosti

9,15 získávání 6 indicií, nejvíce 10 členů v družstvu, disciplínu absolvují všichni, 15 minut na stanoviště

1. *Pomádova zamotaná nit*
2. *bungee running*
3. *šifry*
4. *korýtka*
5. *překážková dráha s přenášením kovových matic*

11,00 tvořivostní aktivita + čas na polední jídlo

- Střílečka (roura 7 cm x 4 cm + balónek), hrách jako střelivo

11,45 boj proti zločinu

- sahání do lahví s hnusem a vylovení indicie
- hádanky detektiva Klubka - "Porad' se s koněm"
- žebřiny - utrhnout fáborek - každý z družstva
- sestřelování kelímků střílečkou
- zatloukání hřebíků - každý z družstva proti Klubkovi - kdo zatluče poslední, má bod

12,15 týmový souboj – Kin-ball

- 12,55 konečné vyřešení – odhalení žlutého kufru a pokladu v něm ukrytém
rozdání odměn
- 14,00 konec, zpětná vazba

Materiální zabezpečení

- Akci lze organizovat ve vnitřních i venkovních prostorách nebo kombinací obou
- Papírové lepky, fixy různých barev
- Míče, ringo kroužky, švihadla, frisbee
- Smršťovací fólie, trouba, pečící papír, tkaničky, pastelky, nůžky
- Kostýmy pro účinkující
- Přehrávací aparatura, vhodná hudba, flipchart
- Barevné žetony
- Kovové kolíky, barevné lano, stopky, šátky na obličej (Pomáda)
- Bungee lana, karabiny, sedáky, plastové obruče, ringo kroužky
- Lano, klíče
- Tangram – nastříhané papíry z kartonu, tužky
- Korýtka z novodurových trubek, míčky na stolní tenis, kbelík
- Sportovní nářadí k vytvoření překážek, matice, stopky
- Novodurové trubky o délce 7 cm, nafukovací balonky, izolepa, nůžky
- Várnice – pitný režim
- Lahve s hnusem, kovové matice, podložky, které budou hledat
- Otázky pro koně
- Žebřiny (stromy), fáborky
- Papírové roličky, hrách, lavička
- Dřevěné prkénko – měkké dřevo nejlépe špalek, hřebíky, kladivo
- Barevné rozlišovací dresy, kin-ball
- Žlutý kufř, zámek, řetěz, poklad – čokomince, diamant

Personální zabezpečení:

detektiv Isidor Klubko a jeho pomocník Pomáda, lupiči: Hudla, Šmudla, Kudla

Cílem hry je:

- rozvíjet tvořivost a fantazii,
- dát možnost ověřit si svoje schopnosti logického a taktického myšlení,
- rozvíjet fyzickou kondici, rychlost a obratnost,
- podporovat rozvoj morálně volných vlastností a smysl pro fair play,
- podporovat komunikaci ve skupině a posilování kolektivních vtahů,
- utváření a rozvoj spolupráce a manuální zručnosti.

Na základě plnění cílů dochází k rozvoji a upevňování klíčových a odborných kompetencí. Mezi takové kompetence lze zmínit kompetenci:

- k řešení problémů
- komunikativní
- k posouzení svých reálných fyzických i duševních možností – schopnost sebereflexe
- k upevňování dobrých vztahů ve skupině, chápe potřebu efektivní spolupráce při řešení problémů
- bezpečné používání nástrojů a dodržování pravidel

Závěr hry:

Předpokladem úspěchu, tedy zábavy a nadšení aktérů pro plnění jednotlivých fází hry, je dobře účastníky namotivovat, aby cíl hry byl i jejich cílem. Zvolené téma této hry splňuje prvky toho, co je právě této cílové skupině blízké.

Děti této cílové skupiny hledají kamarády a zábavu. Mají rádi akci, boj a dobrodružství. Rády dostávají odměnu, o to víc, pokud si ji musí vybojovat.

Doplnění aktivitou, kterou děti neznají, nebo splňuje prvky adrenalinové zábavy, může akci jen umocnit. Byl zvolen bungee running - běhání s gumovým lanem připevněným na zádech pro každého v týmu. Druhou netradiční aktivitou je míčová hra kin- ball, která je týmovou hrou nenáročnou, ale akční a zábavnou.

Navržená aktivita má za úkol nejen pobavit, ale také upevňovat kompetence vhodné pro běžný život každého jedince. Dále nabídnout možnost volby pravidelné aktivity, jako formu prevence sociálně patologických jevů a smysluplného trávení volného času.

4.5 Doporučení pro praxi

Z výsledku vyplývá, že děti z města tráví většinu svého volného času formou organizovanou, jelikož forma nabídky těchto aktivit je především ve městech. Tyto nabídky volnočasových aktivit se mládeži představují prostřednictvím různých sdružení, spolků, kroužků, oddílů atd. Na straně druhé, děti z vesnice jak vyplynulo z provedeného výzkumu, svůj volný čas ve 44,4 % žádné volnočasové aktivity nenavštěvují. Tudíž lze konstatovat, že tyto děti svůj volný čas tráví většinou v přítomnosti různých part, kamarádů, doma, spíše formou neorganizovanou.

Z tohoto hlediska je důležité zmínit určitá doporučení, která by v případě realizace mohla mít alespoň částečně pozitivní vliv na to, aby děti byly více zapojeny do volnočasových aktivit, a tím se předcházelo vzniku sociálně patologických jevů, záškoláctví, užívání drog a alkoholu a dalších negativních vlivů působících na daného jedince.

V první řadě by se dalo uvažovat o větší propagaci a zvyšování nabídky těchto aktivit organizacemi, které se zabývají volnočasovými aktivitami pro děti a mládež. Jak bylo zjištěno, většina dětí se vyjádřila v tom smyslu, že se s nabídkou nových adrenalinových, atraktivních a netradičních aktivit doposud nesetkala, ale přesto je tyto aktivity zajímaví.

Organizace by měly mít snahu o určitou originalitu, objevování nových herních principů a alternativ, které budou přitahovat a oslovovat většinu mladých lidí.

Z hlediska prevence, která se týká omezení nárůstu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, by bylo dobré v dnešní době výrazným způsobem inovovat přístup k mládeži a vzdělávání vychovatelů v jednotlivých zařízeních, zabývajících se dětmi a mládeží.

Mezi další hledisko, které by dětem mělo pomoci při smysluplném trávení volného času, je především jejich rodina. V dnešní době je velice málo rodin, které se svým dětem věnují nebo s nimi tráví větší část svého volného času. Rodiče jsou velice zaměstnání tím, aby finančně zabezpečili rodinu, ale zapomínají na uspokojování potřeb vlastních dětí.

4.6 Závěr

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Přičemž část teoretická je věnována formám a funkcím volného času, volnočasovým aktivitám, kde děti a mládež tráví svůj volný čas a v neposlední řadě i možnostem pedagogického ovlivňování volného času a popisu některých nových trendů při trávení volného času dětí a mládeže.

Praktická část obsahuje výzkum, v rámci kterého bylo zjištěno, že děti preferují volnočasové aktivity dle zajímavosti a atraktivnosti především adrenalinového charakteru. V rámci výzkumu byly stanoveny čtyři hypotézy, z nichž se tři hypotézy potvrdily, a jedna vyvrátila. Závěrem praktické části byla navržena jednodenní volnočasová aktivita s využitím nových trendů.

V dnešní době, kde jedince ovlivňují nové technologie, média, elektronika, ale také fyzické i psychické vytížení, je využívání možností zájmového vzdělávání a smysluplné trávení volného času nejen způsobem, jak získávat nové dovednosti, zkušenosti a návyky, ale také určitý způsob relaxace.

Současnou společností je nabízeno mnoho forem nových aktivit a her, které se stylizují v různých podobách. Dnes můžeme procházet přírodou s otevřenými očima a nabízet zážitky prostřednictvím činností jak tradičních, tak nových adrenalinových.

Dalo by se říci, že kvalitní volnočasová aktivita může mít vliv na sebepojetí jedince, na jeho vzdělání, socializaci a v neposlední řadě může nabídnout bezpečné a smysluplné využití volného času jak dětí a mládeže, tak i dospělých jedinců.

Veškeré kolektivní aktivity by měly vést děti k prolomení pomyslné ledové bariéry a přivést je k vzájemnému kontaktu. Tyto aktivity by měly mít za cíl přinášet dětem a mládeži pocit objevování, pocit přenášející nás do jiné reality, k vyšším úrovním výkonu, ke stavům vědomí. Pocit radosti je jedním z průvodních jevů optimálního prožívání, přinášejícího novou kvalitu do našeho života. Pokud má aktivita vyvolávat radost, zážitky, musí být pro jedince či skupinu splnitelná. Další podmínkou je soustředěnost hráčů podmíněná cíli a pravidly hry. Správná aktivita by měla přinášet jedinci či skupině zaujetí, při kterém se neohlížíme na únavu ani na čas a nebojíme se ani selhání. Aktivita, kdy zapomínáme, na své vlastní já, abychom ho objevili po skončení činnosti ještě v jeho

silnější podobě. Lidi většinou sdružuje radost a smích z daných aktivit a zvyšuje zaujetí. Radost, legraci a humor můžeme považovat za základní atributy úspěšných programových akcí. Výchova pomocí těchto aktivit by měla rozvíjet znalosti o sobě, o druhých lidech ve skupině i na poznání přírody a světa kolem nás.³¹

Avšak nejlepší formou trávení volného času je spojení zábavy s poznáním. Vzhledem k dnešnímu sedavému způsobu života, ovlivněného sledováním televize a účastí na sociálních sítích, je důležité nabídnout dětem i dospělým možnosti trávení volného času v jiném prostředí a dát jim tak šanci zlepšit sebe sama, i své okolí.

Děti jsou často obrazem svých rodičů. Přesvědčíme-li rodiče a nadchneme-li jejich děti z hlediska sociální pedagogiky ke smysluplnému využívání volného času organizovanými či neorganizovanými aktivitami, jsme na dobré cestě k tomu, aby se zdárně utvářela jejich osobnost, a snížila se tak u nich rizika vzniku sociálně patologických jevů. Napomůžeme tímto ke zformování zdravého jedince, který bude umět žít v současné společnosti bez rizika propadu na dno.

---

³¹ NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě: [od 9 do 99 let]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2000, 325 s. ISBN 80-7178-405-2.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

LITERATURA

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Vyd.1. Praha: Grada, 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-2816-2.

HEŘMANOVÁ, Jana a Milan MACEK. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009, 110 s. ISBN 978-80-86784-77-9.

JIRÁSEK, Ivo. *Zlatý fond her I: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-636-5.

LUKŠ, Jiří, Lubor CHUNDELA a Petr JIRKŮ. *Metodologie výzkumu účinnosti pedagogického působení ve výchovně vzdělávacím procesu: (otázky obecné metodologie výzkumu a jejich aplikace na předmět technika administrativy na SEŠ)*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav odborného školství, 1981, 176 s. ISBN PK-N-0022.360.

MAŇÁK, Josef, Libor HŘEBÍČEK, Jaroslav TELEČEK a Vladimír SPOUSTA. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: (úvod do studia pedagogiky volného času)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, c1994, 183 s. ISBN 80-210-1007-X.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, 78 s. ISBN 80-7315-078-6.

MIOVSKÝ, Michal a Pavel BARTÍK. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Vyd. 1. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě: [od 9 do 99 let]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2000, 325 s. ISBN 80-7178-405-2.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7367-353-6.

PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013, 205 s. ISBN 978-80-262-0454-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika: [věda o edukačních procesech]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 495 s. ISBN 80-7178-170-3.

SCHEFFLER, Ursel. *Detektiv klubko*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2009, 106 s. ISBN 978-80-253-0845-5.

SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2004, 206 s. ISBN 80-731-5077-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

OSTATNÍ ZDROJE

<http://www.geo> Geocaching. <Http://navigovat.mobilmania.cz/clanky/geocaching-hra> pro mozek, nohy a vasi gps [online]. Copyright 2014 Mladá fronta a. s. Copyright 2014 Mladá fronta a. s., 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.geocaching.cz>

Co je kin-ball. Český svaz Kin-ballu [online]. 2014 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://kin-ball.cz/co-je-kin-ball>

Paint-ball: Club Brno [online]. Copyright © 2003 – 2014 Club Brno Paint-ball. Copyright, 2003 - 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.paintball-brno.cz/>

Snowtubing. Snowtubing [online]. 2009, ActiveGuide. ActiveGuide, 2009 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.snowtubing.cz>

Vodní zorbing [online]. Copyright © 2010. All Rights Reserved. 2010 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://vodnizorbing.cz>

Zorbing [online]. 2010. vyd. microsites.cz, 2010 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.zorbing.cz>

<http://www.zakonyprolidi.cz>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Struktura respondentů dle pohlaví

Tabulka č. 2 - Struktura respondentů dle bydliště

Tabulka č. 3 - Struktura respondentů dle oblíbenosti trávení volnočasových aktivit

Tabulka č. 4 - Struktura respondentů dle způsobu trávení volného času

Tabulka č. 5 – Struktura respondentů dle četnosti navštěvování organizovaných
volnočasových aktivit

Tabulka č. 6 - Struktura respondentů dle zájmu o nové trendy

Tabulka č. 7 - Struktura respondentů dle podpory volnočasových aktivit rodiči

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Jakým způsobem trávíš svůj volný čas?

Graf č. 2 - Jak často navštěvuješ organizované volnočasové aktivity?

Graf č. 3 - Láká tě nabídka nových trendů ve volnočasových aktivitách?

Graf č. 4 - Podporují tě ve volnočasových aktivitách rodiče?

Graf č. 5 - Zajímavost a atraktivnost neadrenalinových volnočasových aktivit.

Graf č. 6 – Zajímavost a atraktivnost adrenalinových volnočasových aktivit.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI – Obrázky s adrenalinovými hrami

Příloha PII – Dotazník

PŘÍLOHA P I: OBRÁZKY S ADRENALINOVÝMI HRAMI

Snowtubing

Kinball

Lanová centra

Zorbing

Vodní zorbing

Bungee Jumping

Lukostřelba

Skákací boty

Simulátor volného pádu

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Pavla Poullová a jsem studentkou třetího ročníku UTB ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění anonymního dotazníku, jehož výsledky budou sloužit výhradně k vypracování mé bakalářské práce na téma“ Nové alternativy volnočasových aktivit dětí a mládeže“. Předem Vám děkuji za spolupráci a čas, který jste strávili při vyplňování tohoto dotazníku.

1. Pohlaví

- a) dívka
- b) chlapec

2. Bydliště

- a) město
- b) vesnice

3. Jaké volnočasové aktivity máš nejraději?

- a) Ty, při kterých jsem sám
- b) pouze s kamarády
- c) s kamarády a lektory/trenérem
- d) pouze s trenérem

4. Jakým způsobem trávíš svůj volný čas?

- a) organizovaně - školní klub, hra na hudební nástroj (ZUŠ), kroužek (sportovní, jazykový, rukodělný), skaut, pionýr a jiné zájmové oddíly (koně, psi, rybáři)
- b) neorganizovaně - hraji doma na počítači, internet, lenoším, dívám se na televizi, DVD, nákupy, posedávám s kamarády venku

5. Jak často navštěvuješ organizované volnočasové aktivity?

(kroužek na DDM, Junák, Pionýr, sportovní klub aj.)

- a) 1 den v týdnu
- b) 2 dny v týdnu
- c) 3 dny v týdnu
- d) Více dní v týdnu
- e) žádné nenavštěvuji

6. Láká tě nabídka nových trendů ve volnočasových aktivitách? (kin-ball, frisbee, raft, geocaching, lakros, lanová centra, vodní sporty)

- a) Lákají mě nové věci
- b) Neláká mě nic nového

7. V této otázce odpověz na každou nabízenou odpověď, označuj dle svého názoru podle zajímavosti, atraktivnosti od 1 do 5 (1 – nejlepší, 5 – nejhorší)

a) skákání v pytlích	0	1	2	3	4	5
b) skákání pře švihadla	0	1	2	3	4	5
c) četba knihy	0	1	2	3	4	5
d) luštění křížovek	0	1	2	3	4	5
e) hra deskových her (carcassone aj.)	0	1	2	3	4	5
f) fotografování, zpracování na PC	0	1	2	3	4	5

8. V této otázce odpověz na každou nabízenou odpověď, označuj dle svého názoru podle zajímavosti, atraktivnosti od 1 do 5 (1 – nejlepší, 5 – nejhorší, 0 – nikdy jsem aktivitu nezkusila)

a) Lanová centra	0	1	2	3	4	5
b) Lezecká stěna, lezení po skále	0	1	2	3	4	5
c) Geocaching (hledání kesček dle GPS)	0	1	2	3	4	5
d) Vodní sporty – surf aj., vodní lyže, raft,	0	1	2	3	4	5
e) Kin-ball (velký nafukovací míč)	0	1	2	3	4	5

---

f) Snowtubing -jízda na člunech po sněhu	0	1	2	3	4	5
g) Bungee running (běh na gumovém laně)	0	1	2	3	4	5
h) Zorbing (kutálení v nafuk. zorb. koulích)	0	1	2	3	4	5
i) Paintball (střílení želat. kul.ze spec.pist)	0	1	2	3	4	5
j) Jízdy na čtyřkolkách/minimotorkách	0	1	2	3	4	5
k) Jízda na koni	0	1	2	3	4	5
l) Střelba z kuše, luku	0	1	2	3	4	5
m) Strategické internetové hry	0	1	2	3	4	5
n) Bruslení na in line, skateboard	0	1	2	3	4	5

9. Podporují tě ve volnočasových aktivitách rodiče?

- a) Ano, vědí o tom, jak trávím svůj volný čas, a pomáhají mi je vybírat
- b) Ano, vědí o tom, jak trávím svůj volný čas, a vybírají aktivity bez mého názoru
- c) Vůbec je nezajímá, jak trávím svůj volný čas